

ბრძოლა

ყოველთვიური ორგანო საქ. ხელ.-დემ. : «LA LUTTE» — Revue mensuelle du
მუშ. პარტ. სახლარგანთველ ბიურეო : Parti Social-Démocrate Ouvr. de Géorgie.

პარიზი, ივნისი 1927 წ. № 23—24. Paris, Juin 1927

1725
1927

ა ზ ხ ა ხ რ უ ლ ი ს მ ი ლ ო დ ი ნ ი მ ი .

ინგლისმა საბჭოთა კავშირთან დიპლომატიური ურთიერთობა გასწყვიტა. 1921 წ. სავაჭრო ხელშეკრულება გააბათილა და მოსკოვის მთავრობის სავაჭრო და დიპლომატიური აგენტები განდევნა.

ვინც თვალყურს ადევნებდა ინგლის-რუსეთის ურთიერთობას, მისთვის ამ შემთხვევაში მოულოდნელი არაფერია, განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც გამოირკვა ლიონ-ჯორჯის პოლიტიკის გაკოტრება ამ საქმეში.

ან მონარქიის აღდგენა და მით რუსეთის გაძლიერება ან და ბოლშევიკურ რევოლუციის განანგრძლივება და რუსეთის საბოლოო დაუძღვრება—ასე ასურათებდა ინგლისის ყოფილი პრემიერი აღმოსავლეთ ევროპის მდგომარეობას. ეს მილიტარისტულ ინტერვენციის ლოდიკური დასკვნაა.

მას შემდეგ, რაც გერმანია დამარცხდა, გამარჯვებულ სახელმწიფოთა კოალიციამ ბოლშევიზმის საწინააღმდეგოთ ააფრიალა დროშა რესტავრაციის და მთლიან მონარქისტულ რუსეთის აღდგენის. ამიტომაც იყო ძველ იმპერიიდან გამოყოფილ ერებს ანტანტა, თავდაპირველად მაინც მტრულად შეხვდა, ხოლო უკრაინის დემოკრატიულ რესპუბლიკის წინააღმდეგ ოდესის მიმართულებით ის სამხედრო ოპერაციებსაც აწარმოებდა.

კონტრრევოლუციის ხელისშეწყობა და პატარა ერთა დატუქსვა—აი გამარჯვებულ სახელმწიფოთა მიზანი იმხანათ. ეს საბჭოთა რუსეთის წისკილის აბრუნებაა. რესტავრაციის ცდა ადვილად დამარცხდა. ამით კრემლის დიქტატორთა ძალა-გავლენა დროებით განმტკიცდა. დენიკინ-კოლჩაკის ბრბოთა შემუხვრა ლოიდ ჯორჯმა «წითელ» ლაშქრის ძლევამოსილებათ მონათლა და საბჭოთა რუსეთთან მორიგებას შეუდგა.

ჩვენ ვვაჭრობთ კანინალებთან, რათ არ უნდა ვივაჭროთ მსოფლიოს მეექვსედის მპყრობელ კომუნისტურ ხელისუფლებასთან! აცხადებს ლიონ-ჯორჯი და მას ტაშს უკრავს ბურჟუანიის მეტათ გავლენიანი წრე.

ასეთ პირობებში წარმოიშვა 1921 წელს ინგლის-რუსეთის სავაჭრო ხელშეკრულება. საბჭოთა რუსეთის საწინააღმდეგო ბლოკი გაირღვა. ეს კრემლის ბატონ პატრონთა გამარჯვებაა, მათი აღმაფრენის დასაბამია, ხოლო რუსეთის ისედაც სუსტი დემოკრატიისა და ახლათ განთავისუფლებულ ერების დამარცხებაა. მართლაც 1921 წ. ხელშეკრულებით ინგლისმა კვლავ კარი გაუღო რუსეთის გაბატონებას კავკასიაში და კერძო საქართველოში.

თანდათანობით თითქმის მთელი კაცობრიობა გაყვა ლიონ ჯორჯისა და შემდეგ მაკდონალდის გზას, რომელმაც იურიდიულათ იცნო საბჭოთა რუსეთის მთავრობა და მოსკოვთან ნორმალური დიპლომატიური ურთიერთობა აღადგინა.

და აი უკანასკნელ დროს ინგლისმა მთელი ეს პოლიტიკა დაასამარა და მას საბოლოო მსჯავრი გამოუტანა.

მართლაც, საბჭოთა რუსეთის წილი მსოფლიო ალბ-მიცემობაში 0,3 პროც. განისახლდება, როგორც ეს ქენევის ეკონომიურ კონფერენციაზე დამტკიცდა. საბჭოთა

კავშირთან დაახლოებით უმუშევრობის განვლება ინგლისში ლოიდ-ჯორჯის ხელისუფლებასთან გამოდგა. პირიქით, თვით საბჭოთა ეკონომიური მდგომარეობა დღით დღე უარესდება და კატასტროფისაკენ მიექანება. კომუნისტთა პოლიტიკის წყალბოთით უცხოეთთან ნორმალური სააღებ-მიცემო ურთიერთობა შეუძლებელი შეიქნა. ამაში ამხანაფთ თვით გერმანელებიც დარწმუნდენ, რომელთაც ყველაზე უფრო ფართოთ ისარგებლეს საბჭოთა ხელისუფლების მოპატიეებით.

ამავე დროს დიპლომატიური ხელუხლებლობა ყოველგან რუსეთის აგენტებმა კომუნისტურ შეთქმულობათა მოსაწყობათ გამოიყენეს. საელჩოები კომინტერნის შტაბათ ვადაქციეს რაც უფრო ნათელი ხდება კომუნისტურ რევოლიუციის იდეის გაკოტრება, მით უფრო ენერგიულათ სწარმოებს სხვადასხვა ქვეყნებში რუსეთის კომუნისტურ პარტიის პოლიტიკურს აგენტთა დარაზმვა. ამ მიზნით მრავალი მილიონი იფლანგება ვიგინდარების მოსასყიდათ და საყოველთაო არეუ-დარევის გასაჩაღებლათ. აი უქანასკნელი იარაღი რუსეთის მესვეურთა განწირულ სიცოცხლის გასახანგრძლივებლათ.

როცა ეს საბოლოოთ გამოაშკარავდა, ხოლო მრავალ გზით გაფრთხილება მოსკოვმა უყურადღებოთ დასტოვა, ინგლისმა საბჭოთა რუსეთთან დიპლომატიური ურთიერთობა გასწყვიტა.

მალე ათი წელიწადი შესრულდება, რაც ბოლშევიზმი რუსეთს დაეპატრონა. ექვსი უქანასკნელი წელი იყო ხანა რუსულ კომუნისტურ ევროპა-ამერიკასან თანამშრომლობის. დღეს ის დამთავრდა. და აი საბოლოოთ გამოირკვა, რომ ეს ორი ქვეყანა ერთი მეორესთან ვერ მოთავსდება, ისე როგორც ცეცხლი წყალში ვერ გაღვივდება.

ან თანამედროვე ცივილიზაცია ან საბჭოთა წყობილება! ან დასავლეთის დემოკრატია ან და აღმოსავლეთის დესპოტია-ბარბაროსობა! ასეთია ცხოვრების მიერ დღის წესრიგში დასმული დილემა. რყევა მოისპო. გზა არჩეულია.

რუსული კომუნისტური საბოლოოთ გაშიშვლდა. ამიტომაც არის მთელი დასავლეთი ქვეყანა მეტნაკლებობით იძულებული გახდება ახლო მომავალში ინგლისის გზას გაყვეს და მას შეეწყოს. ასეთია ისტორიის კარნახი. ამის ნიშნები უკვე სჩანს.

1921 წელს საბჭოთა რუსეთის გამძღავრება დაიწყო. ეს იყო მის მიერ თავის განვითარების მწვერვალზე წამოსკუპება. 1927 წელს, როცა იმავე ინგლისმა მასთან დიპლომატიური ურთიერთობა შესწყვიტა, საბჭოთა კავშირის საბოლოო დაქანების ხანა დაიწყო და ის თავდაღმართში უფსკრულისაკენ მიემართება. მისი დამხობა ისტორიული აუცილებლობა შეიქნა.

რა ფორმებში მოხდება ეს, ამის დღესვე გარკვევა არავის ძალუძს. ერთი ცხადია, აღსასრულის მოახლოება კომუნისტურ პარტიაში რღვევის პროცესს კიდევ უფრო გააძლიერებს. ამას მოწმობს განახლებულ ოპოზიციის ამოძრავება. ამავე დროს მოსალოდნელია, გაბატონებული წრე იძულებული შეიქნეს ისევე ხმლით სცადოს მოჯადოებული წრის გარღვევა. საბოლოოთ განწირულნი, საბჭოთა რუსეთის მესვეურები ავანტიურის ქსელში ნებით თუ უნებლიეთ იხლართებიან. ჩინეთის ამბები ამის საუკეთესო მაგალითია.

საქართველოს საბჭოთა რუსეთი შემოესია ლოიდ-ჯორჯის პოლიტიკით ზურგამაგრებული. მისი საბოლოო იზოლიაცია დამორჩილებულ ერთა წისკილის აბრუნებაა. კომუნისტურ რეჟიმის დამხობა საბჭოთა კავშირის ნანგრევზე დამოუკიდებელ დემოკრატიულ რესპუბლიკათა აღდგენის დასაბამი გახდება.

ბოლშევიზმმა ერთხანათ კვლავ გააერთიანა ცეცხლით და მახვილით რუსეთი. ახლა მის დაქუცმაცებას ამზადებს.

ვისაც არ დაუკარავს რწმენა და სიმტკიცე, მტრის სეირს მალე მოესწრობა.

ს ა მ ა ი ხ ე თ.

დღესასწაული შრომისა, ყოველგვარ მონობის დამთრგუნველი, მილიტარიზმისა და იმპერიალიზმის შემუსვრის მომასწავებელი—ასეთია I მისი.

დღესასწაული მთელი ქართველი ერისა, მისი დამოუკიდებლობის აღდგენის მეცხრე წლისთავი—ასეთია 26 მისი.

პირველი მსოფლიოს მშრომელთა საერთო დღესასწაულია. დამნობა მილიტარიზმის, დამყარება მშვიდობიანობისა და ერთა შორის სათნოებისა—აი რას მოითხოვს ამ დღეს მშრომელი ხალხი.

და აი სწორედ ეს მოთხოვნილება ყველაზე უფრო გადაჭრით უარყოფილია არსებულ ხელისუფლების მიერ საბჭოთა კავშირში. მშვიდობიანობის ნაცვლათ აქ მძვინვარებს მუდმივი ომი! თავისუფლება მოსპობილია, ჩეკა აწვევულია, ხალხის საუკეთესო შვილთა გაქლეტა ყოველდღიურ მოვლენათ არის გადაქცეული. ერთა თვითგამორკვევის ნაცვლათ გაბატონებულია უხეში ძალით გათვითცნობიერებულ ერების დამორჩილება და მათი ბორკილებში ჩაქედა.

I მისი შრომის თვითმოქმედების სიმბოლოა. მუშათა განთავისუფლება თვით მუშათა საქმეა ხოლო საბჭოთა საქართველოში შემოჭრილმა რუსეთის «წითელმა» ლაშქარმა მუშათა თვითმოქმედება თავის უმთავრეს მტრათ გამოაცხადა და I მისი მხედართა თარეშათ და ოკუპანტთა აღლუმით გადააქცია.

26 მისი დაკარგულ თავისუფლების მოგონებაა, მის აღსადგენათ ბრძოლის ველზე გამოწვევაა.

დღეს ვინ არ იცის, რომ 25 თებერვალი—დღე საქართველოს ოკუპაციის დაწესებისა წარმავალია, რომ დამოუკიდებელ საქართველოს მკვდრეთით აღდგენა სწრაფი ნაბიჯით გვიახლოვდება!

ასე ორი დღესასწაული ერთი მეორეზე გადაბმულია და ერთი მეორეს აგრძელებს.

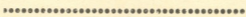
განახორციელეთ I მისის მთავარი ღონისძიება, შემუსრეთ მილიტარიზმი და საქართველოც ფეხზე დადგება და სამუდამოთ წელში გაიმართება. ეს იქნება მთელი ერის მშვიდობიან განვითარების უზრუნველყოფა და ყოველგვარი საგარეო საფრთხის დათრგუნვა.

მოსპეთ უცხო ლაშქრის თარეში საქართველოში, დაუბრუნეთ მას 26 მისის დიადი აქტი, აღადგინეთ ერის მიერ თავისუფლათ შექმნილი კონსტიტუცია და საქართველოს მშრომელნიც სამუდამოთ გაიხარებენ: მით გაენსნება საუკეთესო გზა, რათა თავის მარჯვენის ნაყოფს თვითთვე დაეპატრონონ და ყოველგვარი ჩაგვრა მონობა ძირშივე მოსპონ.

დღეს მთელი ქართველი ერი ძაძებში გახვეულია. ის დასტორის არა მხოლოდ მტრის მიერ გაულებელ საუკეთესო შვილთა ხსოვნას, ის პირველ ყოვლისა ცრემლებს აფრქვევს 26 მისის აქტს. მტრის შემოსევამ ერს წაართვა საუკეთესო საუნჯე და სამოთხიანი ჯოჯოხეთში გადაისროლა.

მაგრამ მტრის უხეში ძალა უკვე შეირყა. მისი ვერაგული ბუნება მთელ კაცობრიობის წინაშე გამოაშკარავდა. მას ნიღბი უკვე ჩამოხსნეს. ამჟამათ საბჭოთა კავშირი სრულიად გარიყულია როგორც დიპლომატიურათ და ეკონომიურათ, ისე მორალურათ და კულტურულათ. ამიტომაც არის მტერი სამარეში სწრაფი ნაბიჯით მიექანება, ხოლო საქართველოს დიადი და შეუჩრებელი ბრძოლა თავისუფლების აღსადგენათ თანდათან მეტ მომხრეებსა და თანაგრძნობას პოულობს. 26 მისის აქტი საქართველოს მზის სხივებში უკვე გამოსჩანს.

უკვე ახლოა ის ბედნიერი დღე, როცა ქართველი ერი თავის ბედს კვლავ თვითვე დაეპატრონება და მისი უკვდავი ეროვნული დროშა მალა აფრიალდება. ეს იქნება ამავე დროს I მისის ღონისძიების განხორციელება და მშრომელთა სამეფოსაკენ პირდაპირი გზის გაკაფვა.

კარლეს გარდაცვალების წლისთავი.

კიდევ ერთი სამგლოვიარო წლისთავი, უდიდესათ ტრალიკული, შეიძლება ყველაზე უფრო მტკივნეული...

სწორედ ერთი წლის წინ კარლო თავისი სურვილით გამოეთხოვა ამ წუთისთვის და შეეფარა ისტორიას.

გაგვშორდა დიდი ადამიანი, დიდი სოციალისტი, დიდი ქართველი.

ადამიანობა მისი ბუნების ძირითადი თვისება იყო. რომელმაც განსაზღვრა მისი ცხოვრების გზა, რომლითაც ის ჰხიზლავდა ყველას, ვინც მას ცოტადენ დაახლოვებია, რომელიც შეადგენდა მის მთავარ ძალას. ეს უმწიკვლო, უკომპრომისო მებრძოლი, უდრეკი რევოლიუციონერი იყო უაღრესათ ნაზი, ფაქიზი, მოსიყვარულე და ლმობიერი კაცი. მის ღრმა სიყვარულმა ადამიანისადმი, მის უსაზღვრო ლმობიერებამ და სიბრალულმა ტანჯულისადმი მიიყვანა ის უმაღლეს საკაცობრიო იდალისთვის მებრძოლთა ბანაკში. ძნელი წარმოსადგენია კარლოზე უფრო ფაქიზი, კარლოზე უფრო კეთილშობილი, კარლოზე უფრო ჰუმანიური და რაინდული სოციალისტი. მაგრამ ბუნებამ ის მაღალ გრძობასთან ერთად მაღალი გონებითაც დააჯილდოვა: კარლოს შესანიშნავათ ჰქონდა შეთვისებული თანამედროვე სოციალისტური მცნება, ის იშვიათი მოხერხებით ხმარობდა განსჯის და კრიტიკის იარაღს, რომელიც მეცნიერულმა სოციალიზმმა გამოსუქვდა. გაისხენთ მისი ბაასი პარტიულ კრებებზე, გადაიკითხეთ მისი სიტყვები, სახელმწიფო დუმაში თუ სხვაგან წარმოთქმული: რა საუცხოვრო ამუქებდა კარლო ყოველდღიურ საკირობოროტო საკითხებს ჩვენი საბოლოო მიზნის ნათელით, რა მშვენივრათ ასრულებდა ქორესის სიტყვას: «სელა იდეალისკენ რეალობის შემეცნების გზით»!

და ეს უნარი წინასწორობის დაცვისა იდეალსა და რეალობას შორის შეძლებას აძლევდა მას ყოფილიყო კარგი სოციალისტი და იმავე დროს კარგი ქართველი. კარლო ხომ ის იშვიათი მოღვაწე იყო, რომელმაც დასტოვა დიდი ინტერნაციონალისტის და იმავე დროს დიდი ეროვნული მოღვაწის სახელი. და ორივე ეს მან სახეებით დამსახურა.

კარგი ინტერნაციონალისტი იყო, იმიტომ რომ იყო კარგი ქართველი სოციალისტი. იშვიათია, რომ მოღვაწე კარლოსავით მჭიდროთ, ძარღვიანათ და ფესვიანათ იყოს დაკავშირებული თავის ქვეყანასთან. კარლოს უყვარდა საქართველო სრულიად რეალურათ, კონკრეტულათ,—თუ შეიძლება ასე ითქვას—ნივთიერათ და ამიტომ ღრმა, გარდაუვალი სიყვარულით. მთელი თავისი გრძობით, ხასიათით, ფსიხიკით ის უაღრესათ ქართველი იყო. ევროპიულ განათლების, ევროპიულ თეორიების შეთვისებას ოდნავათაც არ შეუცვლია მისი ქართული ფსიხიკა. პირიქით, შეამკეს მისი რაინდული ქართული ბუნება, გაწვრთნეს მისი ღრმა ქართული ჰკვა, გააცხოველეს მისი იმერული გონებამახვილობა. კარლო დიდი ჩნდა რუსეთის არეზეც, იმიტომ რომ ის ორივე ფენით იყო დაყრდნობილი ქართულ ნიადაგს. კარლო დიდი იყო საქართველოში, იმიტომ რომ იყო აღქურვილი ფართე პერსპექტივების, თავისი სამშობლოს საზღვრების გარეშე ხედვის უნარით.

ერთი წლის წინ დავედრება კარლო... ნაზი, ფაქიზი, ლმობიერი სხვის მიმართ უღმობელათ და უმოწყალოთ მოექცა თავის თავს. მისი მოწამებრივი, ანტიური სიკვდილი კიდევ უფრო ძვირფასათ ხდის მის ხსოვნას ჩვენთვის, მის თანამებრძოლ და მოწაფეთათვის. ჩვენ არ ძალგვიძს მიუდგომლათ. სახეებით დავაფასოთ მისი ღვაწლი: საკიროთა ერთნაირი ისტორიული მანძილი, რომ დიდი მოღვაწის საქმე სრულათ და მიუდგომლათ შეიცვა. მაგრამ ჩვენ საზუდამოთ დავგრჩა მისი მაღალი ბუნების და მისი დიდი ღვაწლის უკდავი მაგალითი, მისი უდრეკი, შეურყვეველი რწმენა ჩვენი უახლოესი და შორეული მისწრაფებების განხორციელებაში.

ეს დიადი მაგალითი და ურყევი რწმენა იქნება მუდამ ჩვენი ბრძოლის გზის მანათობელი ლამპარი.

გ ა რ ლ ე ჩ ხ ე ი ძ ე მ ე - 4 დ უ მ ა შ ი :

მე არ მჭირია ვრცლად შევეუდგე კარლოს დახასიათებას, როგორც დეპუტატის და დუმის ს. დ. ფრაქციის ხელმძღვანელის. ის მე-4 დუმაში მასპინძელი იყო, მტრის-განაც და მოყვრისგანაც ფრაქციის ბუნებრივ ლიდერად აღიარებული, ერთისთვის საშიში და სადევნი, მეორისთვის საყვარელი და საამყო.

მე-4 დუმაში კარლო გახდა უფრო მეტი, უფრო დიდი,—და ეს არცაა გასაკვირი-ნუ დაივიწყებთ, 1912-1917 წ. წ. იყო ხანა გადამწყვეტ შეტევისა თვითმყობელობის წინააღმდეგ, ხანა დიდი ომისა და სასტიკი დამარცხებათა. ხანა ყველა სოციალ-დემოკრატიული და მძებრის დაღეწვისა და რევოლუციურ ნიაღვრის გადმოხეთვის იმპერისის განუზომელ სივრცეზე. ეს გარემოება კი ხდიდა დუმას მთელი ამ აბოზობრებული ცხოვრების ცენტრად, ან კიდევ «ფოკუსად», როგორც თვით კარლოს უყვარდა თქმა.

დუმა გააბობილი იყო ორ დანა-სისხლათ გადაკიდებულ ბანაკად: ერთის მხრით, უკიდურესნი მემარჯვენენი, დამცველნი დინასტიისა და პრივილეგიებისა; მეორეს მხრით, უკიდურესნი მემარცხენენი, დამცველნი მშრომელთა და ჩაგრულთა ემანსიპაციისა. ვარნა მუშაში იყვნენ სხვა ფრაქციები: ოქტომბრისტებისა, პროგრესისტებისა, კადეტებისა, რომელნიც მტრ-ნაკლებათ ასრულებდენ თავიანთ როლს, ერთხელ ოპოზიციურს, მეორეხელ კომპრომისულს, დამფთხალნი მოახლოებულ ქართველის წინაგრძობით.

მაგრამ მარცხენა ბანაკშიც ხომ ორი ფრაქცია იყო: სოციალდემოკრატიული და ტრუდოვიკ-სოც. რევოლუციური; მათი როლი თვითეულის დასაყრდნოდ კლასის როლით იყო წინასწარ განსაზღვრულ-შემოფარგლული. ბრძოლის წინა რიგებში იდგნენ მუშები და არა გლეხები, აქედან მოწინავე რახმის ბელადი თავის თავათ უკანა რახმის ბელადი უდაო ხდებოდა. მე არ მახსოვს მტრისათვის მიცემული არც ერთი დიდი ბრძოლა, რომლის დამწყები და ხელმძღვანელი ჩვენი ფრაქცია არ ყოფილიყო. მე არ ვამბობ ორატორულ ტურნირებზე, რომელიც, რასაკვირველია, მდიდარ მასალას აძლევდა ფართე მასებს რეჟიმის წინააღმდეგ, მაგრამ, რამდენათ ეს ორატორები გაურბოდნენ რევოლუციურ დასკვნების გაკეთებას და ამის თანახმად მოქმედებას, ისინი ვერ მიიზავდენ მშრომელ ხალხს განსაკუთრებულ ყურადღებას.

ბევრს, ვინც საქმესთან ახლო არ იდგა, უკვირს, რომ თებერვლის რევოლუციის ფაფარზედ ჩვენი ფრაქცია მოჰყვა და საბჭოთა პირველ თავმჯდომარედ მისი ლიდერი კარლო იქცა. ეს კი ლოლიკურათ გამოდინარეობდა შექმნილ მდგომარეობიდან. რევოლუციის გაცილებით ადრე, ჩვენი ფრაქცია გადაბმული იყო ათასი ძაფით მთელი იმპერიის ყველაზე გათვითცნობიერებულ და გაბედულ ფართე მასებთან და მათი არალეგალურ ორგანიზაციებთან. ჯერ კიდევ თავის მოღვაწეობის პირველ თვეებში დააყენა ფრაქციამ კითხვა თავის წინ, დუმიის შიგნით თუ მის გარეთ მუშაობისათვის უნდა მიექცია მას მეტი ყურადღება, და შეგნებულათ გადალუნა მან სასწორი დუმის გარეთ მუშაობისაკენ.

ძნელი წარმოსადგენია, თუ რამდენათ დიდი და მრავალფეროვანი იყო ფრაქციის მუშაობა ამ მხრივ. ვინაიდან ს. დ. პარტია არ არსებობდა ლეგალურათ და მისი ორგანიზაციებიც ძლიერ მოისუტებიდნენ (რუსეთში), მთელი მუშაობის ფაქტიური ხელმძღვანელი ფრქცია იყო. პარტიის ცენტრალურ ორგანოსაც ხომ ეს უკანასკნელი სცემდა. ფრაქციას უხდებოდა ჩარევა მუშათა კლასის ყოველგვარ გამოსვლებში: გაფიცვა იყო სადმე, დემონსტრაცია, მიტინგი თუ უკრა ჩხრეკა და პოლიტიკურთა მღელვარება ციხეებში,—თავის თავათ იგულისხმებოდა, რომ ფრაქცია ამა თუ იმ სახით უნდა გამოხმადურებოდა ამ მოვლენათ. ესლა აიღეთ უთვალავი დელეგაციები, რომელიც ფრაქციას აწყდებოდა: ქარხნიდან, შორეულ სამრეწველო ცენტრებიდანაც კი, არალეგალურ ორგანიზაციებისაგან. გლეხებისაგან, ჩაგრულ ერთა პარტიებისაგან, სტუდენტებისაგან, ქალებისაგან, ბოლოს ფრონტიდანაც... მათი მოსმენა, სწორათ დირექტივების იქვე გამომუშავება, თვითი ლამები... წერილების ზვინი ყველა კუთხიდან.

უნდავე, შორს წაგვიყვანს ამეების უბრალო ჩამოთვლა. ჩვენ გვანტერესებს კარლოს როლი ამ საქმიანობაში. ის იყო თავ მჯომარე, და ეს სიტყვა კი პატარას როდი გვეუბნება! მთელი ის დრო, როცა დუმაში არ ვიყავით, ან არ გვეძინა, ჩვენ ვისხედით ფრაქციის ბინაზედ ფეხ მოუცვლელათ, და სხდომებს არ უჩნდა არც თავი, არც

ბოლო. ერთია გამძლეობა, მეორეა ხელმძღვანელობა ამ გაუთავებელ, ძალიან ხშირად ცხარე დებატებისა. სხდომას ესწრებოდნენ და ხშირათ მონაწილეობდნენ, გარდა მრჩეველთა და ტენიკოსთა, ყველა ისინი, ვინც იმ დროს ფრაქციაში რამე საქმისათვის შემოსულყო. კარლო იჯდა თავმჯდომარის სავარძელში სერიოზული, ხმა გაკმედლი, მშვიდი. წარმოთქმულ სიტყვებში შეიძლება ზოგჯერ არაფერიც ეყარა, წყალ-ნარევი იყო, მაგრამ, როცა კარლოს სახეს დააკვირდებოდით, განცვიფრებდათ მისი გამომეტყველება, ასე გეგონებოდათ, სწორეთ ესლა ისმენს ის სულ ახალ და შესანიშნავ აზრებს! თ ა ვ ა ზ ი ა ნ ო ბ ა — ა ი, უძლიერესი მხარე კარლოს თავმჯდომარეობისა. არავის უნახავს ის აღელვებული, უკმეხი, შემომწყარალი. კარლოს ერთად ერთი იარაღი მოკამათოთა ვენებთა-ლევის დასაშოშმინებლათ ვახუმრება იყო. რაიღ თავის ადგილზედ სვამდა ყველას და იმავე დროს არავითარ წყენას არ იწვევდა არავისში.

კარლოს დაუმრეტელი მოთმინების სანიშნუროთ საქმარისია გაიხსენოთ ფრაქციის პირველი წლის მოღვაწეობა, როცა ექვსი ბოლშევიკ-დებუტატი ჯერ კიდევ მასში იმყოფებოდნენ. საქმარისია დავასახელოთ პროვოკატორი მაღინოვსკი, უკრაინის «პრეზიდენტი» პეტროვსკი, ან კიდევ ლენინის მიერ ძმა-ბიჭუების საძიძოთა გამოდგენილი სრულიად რუსეთის «დიქტატორი» სტალინი, — რომ ნათლათ წარმოიდგინოთ სურათი. ფრაქციის სხდომები ნამდვილ ჯოჯოხეთად იყო ქვეული: ბრძოლა არა მარტო აზრებზე, შინაარსზე, არამედ ფორმანზე, ყოველ წვრილმანზე, უბრალო მძიმეზე, როგორც იტყვიან. ჩვენი «კალეგები» ობსტრუქციას გვიწყობდნენ სისტემატიურათ. ხშირათ ყოფილა, რომ ვათენებდით პატარა კითხვებზე და დუმაში მივიდიოდით მოუშნადელი დიდ კითხვებზე. ვერ ვიტყვი, რომ კარლო ყოველთვის სამართლიანი იყო. ის ხშირათ რეკლამენტსაც კი არღვევდა, ოღონდ ობსტრუქციონისტებს არ ესაყვედურნათ მისთვის, როგორც თავმჯდომარისათვის, მიკერძება.

დღევანდელ მომენტისათვის არ იქნება ინტერეს მოკლებული, თუ ჩვენ მოვიყვანთ მარტო ერთს ეპიზოდს ამ შეხლა-შემოხლის ისტორიიდან. პოლონეთმა გამოგზავნა დუმაში სოციალისტი იაგელო და მას თან ჩამოყვა მთელი დელეგაცია იქაური პე-პე-ების და ბუნდის პარტიებისგან, რათა განეგრძოთ «საარჩევნო ბრძოლა» პოლონეთის ესდევებთან და რუსეთის ბოლშევიკებთან, რომელნიც სასტიკათ ეწინააღმდეგებოდნენ პირველთა კანდიდატის იაგელოს ფრაქციაში მიღვას. რამდენიმე დღის ცხარე კამათის შემდეგ, ჩვენ მაინც მივიღეთ ხმის უმრავლესობით იაგელო ფრაქციაში. მაგრამ აქ იბადებოდა მეორე სიძნელეც: პოლონელები მოითხოვდნენ იაგელოს გამოშვებას ტრიბუნაზედ სავანებო სიტყვით პოლონეთზე და იქაურ მუშათა კათხვის შესახებ. ჩვენ არ ვიყავით ამის წინააღმდეგი, პირიქით. თვითონ ვფიქრობდით პრინციპიალურ გამოსვლას ეროვნულ კითხვანზე. ბოლშევიკები და მათი ამჟამინი პოლონელი ესდევკები ავგიხირდნენ და ერთი დიდი ბრძოლა მოგვეცეს. ხუმრობა როდი იყო, პარტიისათვის არ გვექონდა არავითარი აზრი ამ სავანზე, ფრაქციასაც არ გავეკეთებია ქამდის ასეთი ნაბიჯი. მაგრამ, გარდა ამ ფორმალურ უთანხმოებისა ბოლშევიკებთან, ჩვენ ვერ ვუთანხმდებოდით არაბოლშევიკებსაც, რუსის მენშევიკები გვეუბნებოდნენ: თქვენ შეგიძლიათ ანცკოთ თქვენი სიტყვა (დუმაში) ერთა თვითგამორკვევის პრინციპზედ, მაგრამ ყოველგვარ კონკრეტინაციას უნდა ერიდოთო. ბუნდოვლები ამბობდნენ, პირიქით: სწორეთ კონკრეტინაციას საჭიროებს მომენტი, მოითხოვთ კულტურული ავტონომია და მიგვითითებდნენ კავკასიის ს.-დ. ორგანიზაციანზე! პოლონეთის სოციალისტები მოითხოვდნენ, თუმცა თავშეკავებით, ტერიტორიალურ ავტონომიას. ჩვენ კი, «კავკასიელებმა», არც მწვადი დავწვით და არც შამფური და მივიღეთ დაახლოებით შემდეგი ზოგადი ფორმულა: თვითელ ვრს, თანახმათ თვითგამორკვევის პრინციპისა, უნდა მიეცეს სათანადო საჯარო-უფლებრივი ორგანიზტი მისი ინტერესების დასაცავთა. როგორც ხედავთ, ეს ფორმულა არ უარყოფდა არც კულტურულს, არც ტერიტორიალურ ავტონომიას და არც სახელმწიფოებრივ გამოცალკავებას უშლიდა ხელს, თუმცა ამ უკანასკნელზე სულაც არ ყოფილა მსჯელობა. საჭირო იყო კარლოს არაჩვეულებრივი ტაქტი. მთელი მისი ავტორიტეტი, რომ ასეთი ფორმულა გავეტარებოდა. შემდეგ, როცა ფრაქციამ გააკეთა ეს გამოსვლა დუმაში, ლენინმა მორთო განგაში. პლენარისმა იქვე შეიკავა თავი და «ნაციონალ-სოციალისტებად» მოგვნათლა.

კარლოს არ უყვარდა ნაქარევათ ტრიბუნაზედ გამოსვლა, ძვირად გამოიხატებოდა შეკითხვებშიც, რომელიც ფრაქციის უმთავრეს იარაღს შეადგენდა. მისი «ამპლუსა» საბიუჯეტო გამოსვლები იყო, განსაკუთრებით შინაგან საქმეთა სამინისტროს დარ-

გში. ის წინასწარ ემზადებოდა ამ შემთხვევაში. მაგრამ, დანეთ მის თავდაბლობას—
უსიტყვოთ ემორჩილებოდა ფრაქციის მიღებულ ადათს—წინდაწინ გაეცნო მისთვის
თავისი თუხისები. ვერ წარმოიდგენს, როგორის ყურადღებით ისმენდა ის სხვის შენი-
შენებს. მაგრამ აქ შეაჩნევდით მას ერთგვარ «იმერულ ხრიკს», რაზედაც ხშირათ გვი-
ცინია ორივეს. ფაქტის შემდეგ. საქმე იმაშია, რომ მის სიტყვაში ტრიბუნიდან ვერ
დაინახავდით არამც თუ ამ შენიშვნებს, თვით მის საკუთარ თუხისებსაც! არაფერი
ეჯავრებოდა ისე კარლოს. როგორც სხვისი აზრების განმეორება, შაბლონი.

კარლოს გამოსვლების სიძლიერე სწორეთ მის ორიგინალობაში მდგომარ-
ეობდა. მეტსაც ვიტყვი: ის კი არ იყო მხოლოდ საინტერესო, რას იტყვოდა კარლო.
არამედ კიდევ უფრო ის, თუ როგორ იტყვოდა. ამ მხრივ მას ბადალი არ ჰყავდა
ღუმშიში, ამიტომ ასე გულდასმით, მარცხენა ფრთა—შეყვარებულათ უსმენდა მას. ხში-
რათ მომხდარა, კარლოს ერთი სიტყვაც არ წარმოუთქვია და დარბაზი კი ხახხარებდა
და ტაშს უკრავდა. ამას იწვევდა ერთი მისებური გადახედვა მთავრობის ადგილისკენ.
ან კიდევ რაიმე უცნაური ექსტი. მაგრამ კარლო არ იყო თავის იუმორის მონა, მუდამ
გრძნობდა დიდ პასუხისმგებლობას და ამიტომ მისი სუკვიანი და მოსწრებული სიტ-
ყვები ისარივით ესობოდა მტერს გულში. კარლოს ისარი არ იყო არასოდეს მომზა-
მული—ეს უთუოდ უნდა ითქვას აქვე,—ამით აიხსნება მისი პირველების პატივისცემა
თვით მტრების მიერ.

მთელი შინაარსი კარლოს გამოსვლებისა იყო კრიტიკა, ბასრი. დამცინავი, კე-
თილშობილი. კარლო არ იყო ენტუზიასტი, გონება ყოველ ეამს ფლოტდა გრძნობებს
მასში,—აქედან მისი ბრძნული სიდიდე, ის არას დროს არ გადასცილდებოდა საზ-
ღვარს, რომლის იქით მსიჯელობა იღებს ლაყბობის სახეს, ხუმრობა—მანქანობის.

მაგრამ, რაოდენ ძლიერათ განვიტარებულ იყო კარლოში კრიტიკის უხარი, იმ-
დენათ ის გაუბრბოდა—თუმცა ამის უხარიც შესწევდა უეჭველათ—დადებით დასკვნებს.
ეს იყო. თუ გენბავთ, მთავარი მუხლი, რაზედაც ჩვენ გვიხდებოდა გვირავიანი ცხარე
ბრძოლა თვით ვიწრო წრეში. დიდმა ომმა სრულიად განსაკუთრებულ მდგომარეობა-
ში ჩააყენა ჩვენი ფრაქცია. რეჟიმით უკმაყოფილება ისე ფართოვდებოდა და ღრმე-
დებოდა მთელს რუსეთში, რომ არა მარტო მუშები და ნაწილათ გლეხები, არამედ
ბურჟუაზიის ერთი ნაწილიც, მისი რადიკალური პრესა და ფორონტი, ძალიან ხშირათ
უფროსი ოფიცრებიც, ს. დ. ფრაქციას მიმართავდენ და მოითხოვდენ მისგან კიდევ
უფრო გაბედულ გამოსვლებს და პრაქტიკულ ლოზუნგებს. კარლო ეურჩებოდა შეგნე-
ბულათ ამ უფრო და უფრო მოწოლილ მოთხოვნებთან დაკმაყოფილებას.

ნუ დაივიწყებთ, მასები როგორც ფრონტბად. ისე მის ზურგს უკან იკვებოდენ
ორი ერთი მეორის მოწინააღმდეგე აზრით: პლენხანოვის თავდაცვის ლოზუნგი, ლე-
ნინის დამარცხების ორი ლოზუნგი. ფრაქცია არ ინაწილებდა არც ერთსა ოა არც მე-
ორეს, მაშ რას ინაწილებდა ის? აი, კითხვა, რომელზედაც არ სურდა არას გზით კარ-
ლოს პასუხის გაცემა. მე პირადათ სახიფათოთ მიმაჩნდა ასეთი გაურკვეველობა: შენი
კრიტიკა. ვეუბნებოდი კარლოს. ანგრევს, ეს აუცილებელია, მაგრამ შენ არ ეუბნები
ხალხს. რა უნდა გააკეთოს მან, როცა დაანგრევს. ნგრავის პროცესი კი უკვე დაწყებუ-
ლი იყო, ჩვენ უკვე ვყნოვავდით მოახლოებულ ვულკანის ბოლს.

საქმე იქამდის მივიდა ბოლოს და ბოლოს, რომ მე ვცილდებოდი ჩემს გამოს-
ვლებში ფრაქციის ჩარბოებს და ვხსნიდი კავეებს: დიახ, ჩვენც გვინდა ვიხსნათ რუსეთი
გარეშე მტრის შემოსევისაგან, მაგრამ, სანამ რეჟიმით არსებობს, ეს შეუძლებელია.—
ამიტომ ჩვენ ვიწვევთ ხალხს რევოლუციისაკენ რეჟიმის დასამხობათ, რადგან, ერთ-
ხელ განთავისუფლებული, ხალხი იხსნის თავის თავს მეთქი. კითხვის ასე დასმას და-
ერქვა შემდეგ: პირობითი თავდაცვა.

საინტერესოა. სამხედრო-სამრეწველო ცენტრალურ კომიტეტში არსებული მუ-
შათა ჯგუფი გვოზდევის მეთაურობით, ამ აზრს პრაქტიკულათ ატარებდა ცხოვრება-
ში. შემდეგ დაარსდა ასეთივე ჯგუფები ყველა სამრეწველო ცენტრებში და ისინი ექ-
ვემდებარებოდენ პეტროგრადის ჯგუფს. ამრიგათ, იქმნებოდა ერთგვარი ლეგალური
საშუალება მთელი რევოლუციური მუშაობის გაერთიანებისა; და რაც კიდევ უფრო
საყურადღებოა, პარტიის ყველა აქტიური ელემენტები დღის სინათლეზე გამოვიდენ
და ამ ჯგუფებში მუშაობდენ გააფთრებულათ.

მუშათა ცენტრალური ჯგუფი განიცდიდა ფრაქციის გავლენას, რამდენ-თმე
ხელმძღვანელობასაც, მაგრამ კარლო აღმაცვრათ უქცერიდა ამ მუშობას, შახსოვს,

არც კი ეკარებოდა ჯგუფს, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა უკანასკნელი ფრაქციის წევრები ნაწილად მოდიოდა.

ბოლოს თვით კარლომაც გაუშვირა ემშაკს თითი, რასაც მოჰყვა მთელის სხეულით გადაშვება, რევოლუციის პირველ დღეებში, სწორეთ მასში ძალათ ჩაჩუმებულ აზრების მორევში!

მე მინდა გავათავო ამ ეპიზოდის სულ მოკლეთ გადმოცემით. კარლო თავმჯდომარეა, ესლა უკვე პეტროგრადის საბჭოსი, «სახლგო კორპუსში». სადაც იღებენ ისტორიულ მანიფესტს მსოფლიოს მიმართ, უანექსიო და უკონტრიბუციო ზავის ლოზუნგით. ორატორი ორატორსა სცვლის, რალაც ჩოჩქოლია ჯარის-კაცთა ერთ ჯგუფში, მოისმის იქიდან ცხარე შეკითხვები: რომ არ გასჭრას მანიფესტმა? ომი მაინც რომ გაგრძელდეს? ჩვენ კი განვავარძობთ? კარლო იძულებულია ჩაერიოს, რას ამბობს ის? აი რას: ჩვენ მიგმართავთ მეომარ ქვეყნებს სამართლიან ზავის წინადადებით, მაგრამ ეს კიდევ არ ნიშნავს იარაღის დაყრას ფრონტზედ (ლენინის «დამძობილება»). ჩვენ გვწყურია ზავი, მართალია. მაგრამ, თუ ჩვენი ხმა არ იქნა შესმენილი, მე თვითონ გავიდებ თოფს ამ ჩემ მოხუც მხარზედ და გაგიძღვებით წინ რევოლუციისა და თავისუფლების დაცვათ!

მიკვირს. ამ სიტყვებით გამოწვეულ ოვაციებში, როგორ შემამჩნია კარლომ, ვეება დარბაზში მოშორებით მდგომი, მძიმე ავათმყოფობისგან ჯერ კიდევ ძალზე მისუსტებული. კარლო მეძახის თავის სავარძლისკენ, არ მეშვება, წარუდგენს აუდიტორიას ჩემს თავს და გადავხვევით ერთმანეთს. შევირიგდით... თუმცა არასოდეს არ წავკიდებულვართ! დაუეწყურია ეს წამი.

ა.გ. ჩხენკელი.

კ ა რ ლ ე ს ხ ს ო ვ ნ ა ს.

ნათქვამია—ისტორიული პიროვნებები სიკვდილის შემდეგ კიდევ უფრო დიდ ადამიანებათ მოსჩანან, ვიდრე სიცოცხლეში. დროთა განმავლობაში ამ პიროვნებათა როლი, მნიშვნელობა, მთელი მათი სახეობა უფრო და უფრო ირკვევა, ქანდაკდება და მათი წარსული სხვისთვის აწმყოს და მომავლის მაგალითათ და გზის მაჩვენებლათ ხდება.

ის უდიდესი როლი, რომელიც კარლოს უთამაშნია ჩვენი თუ სხვა ერების ნაციონალურ და დემოკრატიულ მოძრაობაში, ის იშვიათი დიდი სახელი, რომელიც მას ქონია არა მარტო საქართველოში, არამედ საქართველოს გარეცა, სათანადოთ მხოლოდ მომავალში დაფასდება. დღეს მეტათ არა ნორმალურ პირობებში ვცხოვრობთ, რომ ყველაფერი ეს ნათლათ იქნას გარკვეული და სავსებით შეფასებული. საამისო დრო მოვა. ამ პატარა წერილში მე მინდა შევეხო კარლოს მრავალ წლოვან, მრავალფეროვან და ნაყოფიერ მოღვაწეობის იმ მცირედ ხანას, როცა პირადათ მე მქონდა შემთხვევა მისი ახლო თანამშრომელი ვყოფილიყავი; მკითხველს მინდა გავუზიარო ზოგი ჩემი შთაბეჭდილებანი. ეს არის საქართველოს საზავო დელეგაციის სახლგარგარეთ მუშაობის ხანა.

საქართველოს დელეგაცია, კარლოს თავმჯდომარეობით, ჩამოვიდა პარიზში 1919 წლის თებერვლის უკანასკნელ რიცხვებში. დელეგაციას მეტათ რთული და ძნელი დავალებანი ქონდა დაკისრებული: მას საქართველოს საკითხის სასარგებლოთ ევროპის საზოგადოებრივი აზრი უნდა მოემზადებია, ეს საკითხი ევროპის კონფერენციის მონაწილეთათვის გაეშუქებია და სათანადო ზომები მიეღო, რათა ევროპის სახელმწიფოებს ეცნათ საქართველო დამოუკიდებელ და სუვერენულ სახელმწიფოთ.

მუშაობის პირობები ევროპაში იმ დროს მეტათ ძნელი და ჩვენთვის არა ხელსაყრელი იყო. სამხრეთ რუსეთში მოხალისეთა არმია ძალებს იკრებდა და ირახმებოდა, კოლჩაკი ციმბირში ბატონობდა. ძველი რუსეთის თუ დროებითი მთავრობის ავტორიტეტნი წარმოდგენილები ევროპის ყველა ცენტრებში დიდი ენერგიით მუშაობდენ. ცდილობდენ უცხო ძალების ჩარევით ბოლშევიკები გადაეგდათ და «მთლიანი და განუყოფელი» დიდი რუსეთი აღედგინათ. ინგლისიც და საფრანგეთშიც, რომელნიც იმ დროს რუსულ ანტიბოლშევიკურ ძალებს უჭერდენ მხარს, მომხრე იყვენ ამ

მთლიანი რუსეთის აღდგენის და განაპირა ქვეყნების დამოუკიდებლობას არაა მთავრად თანაუგრძობდენ. ევროპა კიდევ საომარ პირობებში იმყოფებოდა. დროებითი ზავის ჩამოგდების შემდეგ მხოლოდ სამი თვე გაიარა, ახლო მომავალი კი სრულიად გაურკვეველი და ბურჟუთი მოცული იყო. ევროპის სახელმწიფოებს თავიანთ საკუთარი საქმეები აწუხებდა და სხვებისთვის აღარ სცალოდათ. პირველ ხანებში მოკავშირეთა ქვეყნებში ქართველებს გერმანოფილებათ გენათლავდენ და საქართველოს საკითხის პროპაგანდას ესეც უშლიდა ხელს. თანაც ევროპა საქართველოს თითქმის სრულიად არ იცნობდა. ხშირი იყო შემთხვევა, როცა დიდი სახელმწიფოების საგარეო სამინისტროს მოხელეებმა, რომელთაც სპეციალურად კავკასიის საკითხი ქონდათ მიწოდონილი, არ იცოდნენ—ბაქო საქართველოს თუ აზერბეიჯანის სატახტო ქალაქი იყო.

ამ დაბრკოლებათა გადასალახავათ საქირო იყო უდიდესი ენერჯი, დაუღალავი, ფრთხილი და წინადაცდული მუშაობა; აუცილებელი იყო, რომ დელეგაციას სათავეში ყოლოდა ისეთი პირიყენება, რომელსაც ევროპის ყველა საზოგადოებრივ წრეებში დიდი სახელი და ავტორიტეტი ქონდა.

კარლო დამფუძნებელი კრების თავმჯდომარე იყო და ის მთელი ქართველი ხალხის სახელით ლაპარაკობდა. თან მას ევროპის სხვადასხვა პოლიტიკურ წრეებში უდიდესი სახელი და პოპულარობა ქონდა. როცა, მაგალითად, გერმანიის რევოლუციის პირველ დღეებში კრებებზე ჩხვიძეს ასხენებდენ, მთელი დამსწრე ხალხი ენტუზიაზმით და ოვაციებით ეგებებოდა მის სახელს. თუ ევროპის სოციალისტურ წრეებში საქართველოს საკითხმა თავიდანვე პოვა თანაგრძობა და გამოძახილი, ამის მიზეზი, სხვათა შორის, ისიც იყო, რომ ქართველი ერის ნაციონალურ მოძრაობას ხელმძღვანელობდენ საქართველოს სოც. დემოკრატიის ბელადნი, რომელთაც კარგათ იცნობდენ ევროპის მუშათა წრეებში.

1918 წლის დამლევს საქართველოს სოც. დემოკრატიამ ევროპის სოციალისტურ პარტიებს მიმართა მემორანდუმით, სადაც გაშუქებული იყო საქართველოს მაშინდელი მდგომარეობა და ჩვენი პარტია სთხოვდა ევროპის ყველა მოძმე პარტიებს საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის მხარი დაეჭირათ. ამ მემორანდუმის გადაცემა სკანდინავიის ქვეყნებშიც და მოგვიხდა. დანიის მუშათა პარტიის ცენტრლურ კომიტეტში საქართველოზე ბევრი არაფერი იცოდნენ და პირველათ ციხათ შეგვხდნ. მაგრამ, როცა გაიგვეს, რომ ჩხვიძე ქართველია და საქართველოს სოც. დემოკრატიის ერთი ბელადთაგანიაო, ერთბაშით გამოიცვალენ, მოხსენების მოსასმენათ სპეციალური დრო დავეინიშნეს და ჩვენი მოსმენის შემდეგ აღვიტოქვეს ყოველმხრივი დახმარება. თითქმის ასევე მოხდა ნორვეგიაში. შვეციაში კი ბრანტინგი თავიდანვე დიდის თანაგრძობით შეგვხვდა. მან მაშინვე კარლოს ამბავი გამოგვიცხთა. ბრანტინგი კარლოს 1917 წელს პეტროგრადში გაცნობოდა და ეს დიდი პოლიტიკოსი და სახელმწიფო მოღვაწე მასზე საუკეთესო აზრის იყო. ბრანტინგი შეგვპირდა, რომ ჩვენი პარტიის მემორანდუმს ის სოციალისტურ ინტერნაციონალის კონფერენციას (რომელიც 1919 წლის იანვარში ბერნში უნდა შეკრებილიყო) წარუდგენდა და დაიცავდა მას კიდევაც. დღეს ყველამ ვიცით, თუ რა დიდი სამსახური გაუწია ბრანტინგმა საქართველოს დამოუკიდებლობის საქმეს.

1919 წლის განაფხულზე მოკავშირე სახელმწიფოები დენიკინის და კოლჩაკის წარმომადგენლებთან შეთანხმებით «მთლიანი და განუყოფელი» რუსეთის აღსადგენათ მეტათ ენერჯიულ მუშაობას აწარმოებდენ. საფრანგეთის მთავრობას, რომელსაც იმ დროს კლემანსო თავმჯდომარეობდა, ბალტიის და კავკასიის სახელმწიფოების წარმომადგენლებთან კავშირისათვის სპეციალური პირი ყავდა დანიშნული. ეს გამოჩენილი ფრანგი პოლიტიკოსი მეტათ მოწადინებულ იყო დაეჯერებინა განაპირა ქვეყნების წარმომადგენლები რუსეთთან ფედერაციის უპირატესობაში. დაახლოვებით ასეთსავე პოლიტიკას აწარმოებდა იტალიაც. 1919 წლის აპრილის უკანასკნელ რიცხვებში მოვიდა კარლოსთან, როგორც დელეგაციის თავმჯდომარესთან, ინალისის საგარეო სამინისტროს პასუხისმგებელი მოხელე, რომელსაც კავკასიის და ბალტიის სახელმწიფოების საქმეები ებარა და დიდი საუბარი ქონდა მასთან რუსეთის და საქართველოს ერთმანეთთან დამოკიდებულების შესახებ. ინგლისის წარმომადგენელიც რუსეთთან ფედერაციის სასარგებლოთ იყო განწყობილი. ორი საათის შემდეგ, როცა ეს ინგლისელი მიდროდა, მან კარლოსს კითხვა: «მან თქვენი ხალხის და მთავრობის გადაქრილი აზრი ადის, რომ თქვენ საქართველოს სუვერენობას მოითხოვთ და არავი-

თარ შემთხვევაში რუსეთის ფედერაციაში არ შეხვალთ? «დიანს», უპასუხა კარლომ. «ჩვენ საქართველოს სუვერენობას მოვიტხოვთ და არავითარ შემთხვევაში რუსეთთან ფედერაციაში არ შევალთ და უმორჩილესათ გთხოვთ ეს ჩვენი აზრი თქვენ მთავრობას მოახსენოთ». ასეთივე კატეგორიული განცხადება გაუკეთა კარლომ სხვადასხვა დროს საფრანგეთის მაშინდელ საგარეო საქმეთა მინისტრს პირონს და იტალიის დელეგაციის თავმჯდომარეს ტრიანის.

საქართველოს საკითხის სასარგებლოთ საფრანგეთის საზოგადოებრივი აზრის მომხადების მიზნით ბევრ სხვა გამოჩენილ ფრანგ პოლიტიკურ მოღვაწეთა შორის 1919 წლის მაისში კარლომ განმეორებით ინახულა არისტიდ ბრიანი. ის იმ დროს მხოლოდ პარლამენტის წევრი იყო, მთავრობაში არ შედიოდა. როცა კარლომ ბრიანს გააცნო ჩვენი საკითხი, ბრიანმა სთხოვა მას გამოეთქვა თავის აზრი რუსეთის მდგომარეობის შესახებ. კარლომ მეტო მკაფიოთ და მოხდენილათ დახატა რუსეთის მდგომარეობის მაშინდელი სურათი. ის განსაკუთრებით ხაზს უსვამდა დიდი რუსეთის წინანდელ საღვრებში აღდგენის შეუძლებლობას და იმას, რომ—იქნებოდა რუსეთში ბოლშევიკური თუ სხვა რომელიმე რეჟიმი—საქართველო თავის დამოუკიდებლობაზე არასოდეს ხელს არ აიღებდა. კარლო იმედს გამოსთქვამდა, რომ თავისუფლების მოყვარული საფრანგეთი პატარა საქართველოს თავისუფლებისათვის ბრძოლაში მზარს დაუჭერდა და კერძოთ ბრიანს სთხოვდა საქართველოს სასარგებლოთ გავლენა მოეხდინა ფრანგების იმ წრეებზე, რომელნიც იმ დროს დიდი რუსეთის აღდგენის უფრო ეტრფოდენ. გამოთხოვებისას ბრიანმა დიდი მადლობა გამოუცხადა კარლოს: ამ ორი წლის განმავლობაში ეს პირველად არის, რომ ასეთი სალი და ნათელი აზრი მოვისმინე რუსეთის შესახებო. მან აღუთქვა კარლოს, რომ საქართველოს საკითხის ის უყურადღებოთ არ დასტოვება და მის შესახებ თავის მეგობრებსაც მოელაპარაკებოდა.

ინგლისის და საფრანგეთის წარმომადგენლები ბალტიის სახელმწიფოთა და უკრაინის წარმომადგენლებთანაც აწარმოებდენ მოლაპარაკებას რუსეთთან ფედერაციულ კავშირის შესახებ. რუსეთთან დამოკიდებულების საკითხის განსახილველათ კარლოს თავმჯდომარეობით გაიმართა ბალტიის, კავკასიის სახელმწიფოთა და უკრაინის წარმომადგენლების შეერთებული სხდომა. ამ სხდომაზე კარლომ წარმოსთქვა შინაარსის და ფორმის მხრივ შესანიშნავი სიტყვა, რომელმაც უდიდესი შთაბეჭდილება მოახდინა ყველაზე. ამ კრებას შედეგათ მოყვა საერთო დეკლარაციის გადაცემა ვერსალის კონფერენციისათვის 1919 წლის ივნისში: განაპირა ქვეყნების წარმომადგენლნი ერთხელ კიდევ საქვეყნოთ აცხადებენ მათ შეურყეველ გადაწყვეტილებას და სურვილს დამოუკიდებლათ არსებობისა.

კარლოს დიდი პატივისცემა და გავლენა ქონდა განაპირა ქვეყნების დელეგაციებში. ამ რამოდენიმე კვირის წინათ ერთი განაპირა ქვეყნის წარმომადგენელი აღტაცებით იგონებდა, თუ რა დიდი როლი ითამაშა კარლომ მისი სამშობლოს დამოუკიდებლობის საქმეში. მას აზრათ ჰქონია წიგნის დაწერა, სადაც სამეცნიერო თავი იქნებოდა ამის შესახებ.

რაც რომ კარლომ კატეგორიული განცხადება გაუკეთა ინგლისის, საფრანგეთის და იტალიის წარმომადგენლებს რუსეთთან საქართველოს ფედერაციულათ შეერთების წინააღმდეგ, მის შემდეგ მათ აღარ აღუძრავთ ეს საკითხი ჩვენს წინაშე. როგორც ვიცით, ვერსალის კონფერენციისათვის განაპირა ქვეყნების საერთო დეკლარაციის გადაცემის შემდეგ ფედერაციის საკითხი არც სხვების წინაშე დაუყენებიათ მოკავშირებს.

მე მხოლოთ რამოდენიმე ეპიზოდი მოვიყვანე საქართველოს დელეგაციის მუშაობიდან კარლოს პარონების გავლენის და ავტორიტეტის აღსანუსხავათ.

საქართველოს დელეგაცია კარლოს თავმჯდომარეობით თითქმის ორი წელი მუშაობდა საზღვარ გარეთ. ამ დელეგაციამ დიდი, მრავალფეროვანი და ურთულესი მუშაობა გასწია, რასაც შედეგათ მოყვა ჯერ საქართველოს დე-ფაქტო (12 იანვ. 1920 წ.) მერე კი მისი დე-იურეთ (27 იანვარი 1921 წ.) ცნობა. 1919 წლის 21 მაისს კარლომ დააყენა საკითხი საქართველოს ერთა ლიგაში შესვლის შესახებ და სხ. მაგრამ ყველაფერი ეს ხომ მეტათ ვრცელი სტორიაა. დელეგაციის მუშაობაზე შესაძლებელია მთელი წიგნი დაწეროს. მხოლოთ, რასაკვირველია, ეს წიგნი უნდა იქნას დაწერილი მიუდგომელ და პატიოსან მწერლის მიერ და არა შურით და ღვარძლით აღსავსე, თავისთვის განდიდებით შეპყრობილი ადამიანის მიერ.

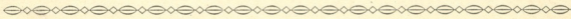
საქართველოს დელეგაციაში, როგორც საზოგადოთ ყოველგან და ყოველთვის, კარლოს მუშაობა უაღრესად კოლეგიალური იყო. ის მუდამ გულდასმით, დინჯათ, დიდის ყურადღებით მოუსმენდა ხოლმე დელეგაციის ყველა წევრს. თვითველ საკითხს ყოველივე მხრივ ასწონდასწონიდა და შეეცდებოდა ყველას აზრები მიზან შეწონილათ ერთმანეთთან შეეთანხმებია. ამით დელეგაციის თვითველ წევრს საშუალება ეძლეოდა თავის ყოველდღიურ მუშაობაში დელეგაციის საერთო აზრით ეხელმძღვანელა, ან და ჩვენი ნოტების მწერალ-ტექნიკოსს დელეგაციის მიერ ერთხელ მიღებული საერთო აზრი შესაფერ ფორმაში ჩამოესხა.

კარლოს საზოგადოთ არ ქონდა ჩვეულებათ თავისი მე წინ წამოეჩრა.

ის, მუდამ თავაზიანი და თავდაბალი, სცდილობდა სხვები წამოეწია წინ და წახვალისებია. ვისაც კი ჰქონია შემთხვევა კარლოსთან დაახლოვებული ყოფილიყო და მის პიროვნებას ახლო გაცნობოდა, ამ ადამიანის დიდ ბუნებას ღრმათ იგრძნობდა. უსპეტაკესი ადამიანი, სინდისი ჩვენი პარტიისა, ჩუმი და ნაზი მოსიყვარულე კარლო უსაყვარლესი ადამიანი იყო კერძო ცხოვრებაშიც.

კარლო იყო არა მხოლოთ ჩვენი პარტიის ერთი დამაარსებელთაგანი და მისი ერთი საუკეთესო და საყვარელი ბელადთაგანი, არამედ ის იყო აგრეთვე ჩვენი ერის სუვერენობის იდეის მტკიცე მატარებელი და დამცველი, ჩვენი ეროვნული დროშა შინ და გარეთ.

ა. ვაჰრაძე.

ს ა ბ ჭ ო თ ა წ ყ ო ბ ი ლ ე ბ ა ს ა ხ ლ პ ე რ ს ხ ე კ ტ ი ვ ე ბ ა ს.

ამ სათაურით ამხანაგმა ნოე ქორდანიამ გასულ I-ლ მაისს წაიკითხა მოხსენება პარტიულ კრებაზე პარიზში. მოგვეავს აქ ამ მოხსენების შინაარსი, როგორც ის ჩვენმა თანამშრომელმა ჩასწერა. ჩანაწერი გადახედულ და მოწონებულია ნ. ქორდანიას მიერ.

საბჭოთა წყობილება რომ უნდა დაეცეს და გადავარდეს, ამაში ეჭვი არავის შედის. ეს საერთოთ მიღებული და უდავოა. დავა არის მხოლოდ იმაზე, თუ რა ფორმით დაეცემა ის, რა სახეს მიიღებს რუსეთი მეორე დღეს მისი დაცემისა. რაზეა აგებული ამ დაცემის აუცილებლობა? თუ მარტო სურვილზე, მაშინ მისი აუცილებლობა საეჭვო ხასიათისაა. მარა არის ისეთი მიზეზები, რომ ეს რეჟიმი არ შეიძლება არ დაეცეს. ეს არის ის, რომ ეს წყობილება არ შეესაბამება დღევანდელ მსოფლიო ეპოქის ძირითად მიმდინარეობას და არ თავსდება მის კალაპოტში. ამ ეპოქის დამახასიათებელი თვისებაა ორი მოვლენა: კაპიტალიზმი და დემოკრატიზმი. ეს ორი ძირითადი მიდრეკილება არის სოციალური და პოლიტიკური ძარღვი დღევანდელი ცხოვრების. დემოკრატია და შემდეგი ეტაპი—სოციალისტური წყობილება გამომდინარეობს პირველისაგან, კაპიტალისტური წყობილებისაგან; მისი სათავე დღევანდელი ეკონომიური ურთიერთობაა. და ეს მიდრეკილება თანამედროვე ისტორიული ხანის ისეთი მძლავრი, ძირითადი და გადამჭრელია, რომ ყველა სხვანაირი წყობილება, რომელიც მას ეწინააღმდეგება, უნდა დაეცეს, დაინგრას, ანდა შეეგუოს ამ ძირითად მიდრეკილებას. საბჭოთა წყობილება ამას არ სცნობს, ის ფიქრობს მას გადაახტეს, ასეთი ცდა იყო წინეთაც. დავანებოთ თავი ინგლისის რევოლიუციას. სადაც ნიველერების პარტია ამ მხრით მუშაობდა, და ავიღოთ საფრანგეთის დიდი რევოლიუცია, სადა იყო მიმდინარეობა, რომელსაც მიზნათ ჰქონდა კაპიტალისტური წყობილების ბუნების შეცვლა და სხვა, «სამართლიანი» წყობილების დამყარება. ეს იყო დიდი და ძლიერი მოძრაობა, რომლის მეთაურებს დაარქვეს «enragés»—«ცოფიანები». ამით ებრძოდნენ იაკობინელები, მაგრამ შემდეგ მასაში გავლენის შესანარჩუნებლათ მათ მიიღეს «ცოფიანთა» ზოგიერთი მოთხოვნილებანი, თუმცა მათ პრინციპიალურად არ თანაუგრძობდნენ. ეს მოძრაობა დამარცხდა. შემდეგ, იმპერიის და რესტავრაციის ხანაში, ისევ იწყება ინტელიგენციაში ამ პანზე გლობა, საზოგადოებაში გაისმის შედგარი ხმა კაპიტალიზმის განვითარების წინააღმდეგ, მისი შეზღუდვის და დაუძღურების სასარგებლოთ (უტოპისტები, პრუდონი, ლუი ბლანი და სხ.). ლუი ბლანმა კიდევაც სცადა, როგორც მინისტრმა 1848 წელში, განეხორციელებია თავისი პროექტი, მაგრამ ამაოთ.

მთელ ამ ანტიკაპიტალისტურ მიმდინარეობას ებრძოდა კლასიკური პოლიტიკური ეკონომია, ლიბერალიზმი, რომელიც იკვლევდა რა კაპიტალისტური განვითარების კანონებს. მის აუცილებლობას ამტკიცებდა. ლიბერალიზმმა საბოლოო განიხილვა ყოველნაირ სოციალურ უტოპიაზე. თანდათან იკავდას გზას ის აზრი, რომ კაპიტალისტური ეკონომიური განვითარება შეუჩერებელია, მხოლოდ საჭიროა მისი თავის ბუნებრივ კალაპოტში მოთავსება და ბოლოსდაბოლოს მისი საზოგადოების სასარგებლოთ გარდაქმნა. მარქსიზმი დაიბადა. მარქსმა თავისი ეკონომიური მოძღვრება ააგო სწორედ კლასიკურ პოლიტიკურ ეკონომიაზე და არა სოციალურ უტოპიაზე.

და აი ბოლშევიზმი, საბჭოთა ურთიერთობა, არ სცნობს ამ ძირითად ისტორიულ მიმდინარეობას და ემსახურება იმ სოციალურ უტოპიას, რომელიც დამარცხდა ყველგან. და მაშასადამე ესაა მთავარი მიზეზი, რომელმაც უნდა დააქციოს საბჭოთა წყობილება. მხოლოდ რა ფორმით, როგორ—ეს ძნელი სათქმელია. ყველამ იცის, რომ შუა ევროპაში იყო ორი სახელმწიფო: გერმანია და ავსტრო-უნგრეთი—პოლიტიკურათ ნახევრად ფეოდალური, ეკონომიურათ კი გავეროაივლებული. ყველამ იცოდა, რომ ეს პოლიტიკური და ეკონომიური ფორმა ერთმანეთს არ ეგუებოდა და ბოლოსდაბოლოს უნდა შეცვლილიყო. ყველასათვის ცხადი იყო, რომ პოლიტიკური წყობილება უნდა შეფარდებოდა ეკონომიურს. მაგრამ რა გზით, როგორ, რა პირობებში. ამის წინასწარმეტყველება, რასაკვირველია, შეუძლებელი იყო. აბა ვინ მოიფიქრებდა, რომ მოხდებოდა გაუგონარი მსოფლიო ომი და ყველა არხაიული სახელმწიფოები დაინგრეოდნენ. ეს ნიშნავს იმას, რომ საზოგადოებაში დაგუბებული სოციალური ძალები ბუნებრივის აუცილებლობით პოულობენ გამოსავალს თანამედროვე ეპოქის ძირითადი მიმდინარეობის ფარგლებში.

იმის თქმა წინდაწინ თუ როგორ დაიქცევა ესა თუ ის წყობილება შეუძლებელია. მაგრამ შეიძლება გავითვალისწინოთ ერთიანაირი ტენდენციები და პერსპექტივები: რა გზით და როგორ არის მოსალოდნელი ბოლშევიკურ რეჟიმის დამხობა. სამი მიზეზით. სამი ფორმით. სამ ხაზზე: 1) შინაგანი პოლიტიკური ხაზი, 2) შინაგანი ნაციონალური ხაზი, 3) საგარეო-სამხედრო ხაზი.

განვიხილოთ თვითიული.

1) შინაგანი პოლიტიკური ხაზი. თავისთავათ ბუნებრივია რომ ძირითადი ცვლილება ამ გზით უნდა მოხდეს, ყველგან შინაგანი მიზეზებით ხდება ცვლილება. ამ საგანზე რუსეთის ინტელიგენციაში მრავალნაირი აზრი ტრიალობს, მარა არის ორი მთავარი. ერთი ამბობს—ეს რეჟიმი შეიცვლება დემოკრატიული წყობილებით. მეორე კი ფიქრობს, რომ ბონაპარტისტულ წყობილებათ გადაიქცევა და აქედან. მონარქიაში.

პირველი აზრი აგებულია უფრო სურვილებზე: ბ—ბი მოჰკვიანდებიან, დაინახავენ, რომ სახელმწიფოს ისე მართვა, როგორც ისინი მართვენ, არ შეიძლება და დემოკრატიული გზით წავლენო. მაგრამ ეს ასე ადვილი საქმე არ არის. შეიძლება ისინი უკვე «მოჰკვიანებულნი» იყვნენ. მაგრამ დემოკრატიული გზის აღება არ შეუძლიათ, ისინი თვით ტყვეები არიან დღევანდელი წყობილების, მას ვერც გადაახტებიან და ვერც გაარღვევენ. ყოველივე ახალი მდგომარეობა გამომდინარეობს არსებულიდან. არსებული კი იქ დესპოტიაა ყველა სფეროში და არ მთმდარა ისტორიაში, რომ დესპოტია გადასულიყო პირდაპირ დემოკრატიაზე. აქ შეიძლება წარმოვიდგინოთ ერთნაირი რეფორმა: თუ მოხდებოდა წარმოების მთავარი დარგების დენაციონალიზაცია, შეიქმნებოდა კერძო კაპიტალისტური მდგომარეობა, რომელიც მოითხოვს რომ მუშებს ჰქონდეს უფლება ბრძოლის. არსებობდეს ერთნაირი პატარა კონსტიტუცია, ელემენტარული უფლებები, როგორც იყო თუნდ ცარიზმის დროს უკანასკნელ წლებში. ამ გზით რომ წავიდეს ბოლშევიზმი, შექმნიდა იმავე მდგომარეობას რაც იყო ნიკოლოზის დროს და აქედან დაიწყებოდა ბრძოლა დემოკრატიისათვის; მაშასადამე, ეს იქნებოდა მხოლოდ გზის განსნა ბრძოლისაკენ. მაგრამ ბოლშევიზმს, რომელიც აგებულია მონოპოლიაზე აზრის, წარმოების, ვაჭრობის და სხვა, ესეც არ შეუძლია. მონოპოლია მისი არსებობის საფუძველია და ამ შენობიდან ერთი აგურიც რომ გამოაცალო, ის სრულიად დაინგრევა. ამიტომაც რომ ბოლშევიკები მუდამ გაიძახიან: მრეწველობის და ვაჭრობის მონოპოლია ჩვენი ალფა და ომეგა არის და ამას არ შევქაჩნებო. მაშასადამე, მათ მემკვიდრეთ დემოკრატიის გამეფებას ევოლუციური გზით არ აქვს არავითარი ობიექტიური საფუძველი.

შინაგან პოლიტიკურ ხაზის შესახებ მეორე ახრია: რომ უნდა მოხდეს ბოლომდე ტისტული ანტიდემოკრატიული გადატრიალება. აქ ერთი შეხედულებათა გამოყვებული შემარჯვენი წრეებში, რაც გამოხატულია ვ. შულგინის უკანასკნელ წიგნში «ტრისტოლიცა». მოსწონთ ბოლშევიკების მიერ შექმნილი რეჟიმი, არ მოსწონთ მხოლოდ ერთი — პოლიტიკურის ბატონობა, პოლიტიკურა არ უნდა იყოს, თორემ სხვა კარგაია: გეპუე, ჯარი, ადმინისტრაცია ჩვენც გვინდა, აქ არავითარი ცვლილება არაა საჭირო. კირილე—ტახტის მძიებელიც მანიფესტს სცემს და ამბობს: მომხრე ვარ სოვეტების, მხოლოდ 8 თუ 10 კაცის მაგივრათ მმართველი ერთი უნდა იყოს. ამგვარათ შეიქმნენ «საბჭოთა» მონარქისტები. ამასვე ამბობენ ე. წ. ევრაზიელები; ესაა კლერიკალური მიმართულება: ეს რეჟიმი ნანატრია, ეს გვინდა ჩვენც. მხოლოდ მორწმუნენი, ეს: ეკლესია უნდა იყოს სათავეში. ჩვენ ავირჩევთ მეფეს, დანარჩენი კი მშვენიერაია. და ასე: კლერიკალიზმი, მონარქიზმი—ყველა ბნელი ძალები ებლაუქება საბჭოებს. მხოლოდ სათავე უნდათ ხელში ჩაიგდონ.

ყველა ეს ჯგუფები, დაწყებული რუსის ს. დემოკრატებიდან, უარს ყოფენ რევოლუციას, საბჭოთა რეჟიმის ძალით დანგრევას. სოც. დემოკრ. ეშინიათ, რომ რევოლუციას რესტავრაცია მოყვება; ლიბერალებს ეშინიათ, რომ მას მოყვება რუსეთის ნაციონალურ სახელმწიფოებათ დაყოფა, ხოლო მონარქისტებს და კლერიკალებს ეშინიათ, რომ მას მოყვება საბჭოთა პოლიტიკურ აპარატების დანგრევა და თავისუფლების აღდგენა. ყველა ამათ სურთ არა რევოლუცია, არამედ გადატრიალება, ე. ი. თავიანთი ხალხის სათავეში მოქცევა და საბჭოთა აპარატების მათ მიერ ამუშავება. რა ძალები საშუალებით უნდა მოხდეს ეს გადატრიალება? ბოლშევიკურ რუსეთში რომ შევავიზრებოთ ძალა: ჯარი და კომუნისტური პარტია. ჯარი ხელქვეითია, კომპარტია ხელმძღვანელი. ცხადია, თუ მეთაური ორგანიზაცია დაირღვა, მის ადგილს ჯარი დაიკავებს. ამაზეა აშენებული ბონაპარტიზმის შიში. მარა ბონაპარტიზმი არ შეიძლება უბონაპარტო; ეს ბონაპარტი კი არ ხნანს. ბონაპარტივით გამარჯვებული გენერალი მათ არ ყავთ. რომ ყავდეთ არ დაემართებოდათ ის, რაც მათ ჩანგსლოინმა წაპკიდა. მარა არის მეორე გზა: განსაზღვრულ პირობებში შეიძლება უბრალო გენერალი. უბრალო ოფიცერმა ითამაშოს გადაწყვეტი როლი. ჯარი ხელში ჩაიგდოს. როცა წიბორიკების საბჭოთა ხელისუფლება, უბრალო გენერალს ან ჯარისკაცს შეუძლია გაიყოლოს ჯარი და მოახდინოს coup d'Etat. ამის მაგალითს გვაძლევს ინგლისის რევოლუციის ისტორია: აქ რესტავრაცია მოახდინა კრომველის მარჯვენა ხელმა, სარდალმა მონქმა; როგორც კი რესპუბლიკანურმა ძალებმა წაიფორხილა, მან თავისი ჯარი გამოიყვანა აქტიურ ელემენტათ, ძალაუფლება ხელში ჩაიგდო და განდევნილი დინასტია ისევ ტახტზე აიყვანა. მართალია, ბონაპარტიზმის მოტრფილენი რუსის ჯარში ბევრია და ამით აიხსნება მუდმივი სამხედრო ქაღილი სამხედრო წრეების. მაგრამ მათთვის ბონაპარტის ფრთა ისტორიას არ მიუცია. დარჩა ერთად ერთი მონქიზმი. ამის კანდიდატები უქვევლათ მრავალია. მარა შეუძლიათ კი ამ როლის ინგლისურათ. მწყობრათ შესრულება? აქ უნდა მივიღოთ მხედველობაში დიდი განსხვავება მონქის და ბოლშევიკების ჯარებს შორის: იქ იყო დაქირავებული ჯარი და იმავე დროს ის იყო რევოლუციის მეთაურიც. მთელი მოძრაობა ჯარის მოძრაობა იყო. დარადან ეს დაქირავებული ჯარი იყო, ადვილი იყო მისი ერთი გზისაკენ მიმართვა, ერთი შეფისათვის დამორჩილება. ის აღზრდილი იყო ამ პოლიტიკურ ბრძოლაში და მონარქს ისე, როგორც უნდოდათ. აქ კი ასე არაა. რუსის ჯარი არაა დაქირავებული, არამედ საერთო გაწვევის წესით შედგენილი. მეორე—თვით ჯარში აქ შეტანილია კომუნისტური პოლიტიკა: იაჩიელები, პარტიული ორგანიზაცია. ამიტომ ამ ჯარის გადატრიალებსაკენ წაყვანა გამოიწვევს შინაგან შულს. პარტიობამ და ბრძოლას. ყოველგვარი სამხედრო გადატრიალება აქ გადაიქცევა სამოქალაქო ომათ. ამას უნდა მივუშნათ ჯარის ნაციონალური შემადგენლობა: უკრაინელები, ქართველები და სხვები. მოსკოვში მოხდენილ გადატრიალებამ ადვილათ შეიძლება გამოიწვიოს წინააღმდეგობა ჯარის ნაწილების თფილისში, ხარკოვში, ციმბირში და სხვა, აქედან დაწყებული ბრძოლა ადვილათ გადავა თვით მცხოვრებლებში და შეიქნება სამოქალაქო ომი.

მაგრამ თვით ცენტრში გადატრიალების მოხდენა და იქ ახალი მთავრობის დაჯდენა—ეს ისეთი დიდი გადატეხაა, რომ ამ მოძრაობისთვის მწყობრი ხასიათის მიცემა და მისი განსაზღვრულ გზაზე მიმართვა, როგორც ეს რევოლუციის მოწინააღმდეგეთ სურთ, შეუძლებელია. იმდენათ ჩაქსოვილია დღევანდელ რუსეთში ინტერესთა წინა-

აღმდევობა, რომ არსებულის დამხობა ვერ დასრულდება «ინგლისურათ», ისევე როგორც ლებლათ იქნება დასაწყისი ახალი ბრძოლის, რღვევის და სხვა. რაც მთავარია: ასეთს ცენტრში მოხდენილ გადატრიალებას არ დაემორჩილებიან ჩაგრული ერები. გადატრიალებას არ დაეთანხმება უკრაინა. იგი ეტყვის მოსკოვის ახალ მთავრობას: იყავით მაქ თქვენთვის, ჩვენ ასე არ ვერა, თვით მოგაწყობთ ჩვენს ქვეყანასო. ეს იქნება დასაწყისი ახალი მოძრაობის, ხანა ბრძოლის, ნაციონალურ სახელმწიფოების გამოსვლის და გამოყოფის. ამნაირათ შინაგან პოლიტიკურ ხაზზე გადატრიალება, რანაირ ფორმითაც არ უნდა მოხდეს ის, აუცილებლათ გამოიწვევს ახალ ბრძოლას და რღვევას. რუსის ინტელიგენციის უტოპია კიდევ ერთხელ გამოაშკარავდება.

2) შინაგანი ნაციონალური ხაზი. ბოლშევიკურმა წყობილებამ ნაციონალურის თვალსაზრისით დაგვანგრია ჩვენ. ქართველები; სხვა ერებს კი ხელი შეუწყო ნაციონალურ გამოღვიძების საქმეში: თუნდაც უკრაინას, საცა ხდება უკრაინიზაცია. თვით ბურიატებსაც კი შეუქმნეს მათი ეროვნული კერა და სხვ. რუსეთში მობინადრე ნაციებს დღეს ყველას აქვს თავისი ნაციონალური კულტურის ჩანასახი, ბუდე. ნაციონალური განსხვავება რუსეთში დღეს გაცილებით უფრო დიდია, ვინემ იყო ამ 5—10 წლის წინათ. მაშ გადასურეს ბოლშევიკებმა ნაციონალური საკითხი? სრულიადაც არა! ნაციონალური საკითხი არაა მხოლოდ ენის საკითხი, არამედ პოლიტიკური და სახელმწიფოებრივი. ენა—ეს პირველი ეტაპია ნაციონალური ბრძოლის, შემდეგი ეტაპია—სახელმწიფო და ტერიტორია. ამგვართ, მომავალში, რომ წარმოვიდგინოთ რუსეთი დღევანდელი ტერიტორიით—მონარქიული იქნება ის თუ დემოკრატიული—იქ უნდა გაჩაღდეს ეროვნებათა ბრძოლა, მათი უკან დახვევა შეუძლებელია; ისინი იბრძობებენ სანამ არ მოიპოვებენ თვითგამორკვევას. თუ რუსეთი მთლიანი დარჩა, მასში უდიდესი საკითხი იქნება ეროვნული საკითხი.

ამ ნაციათა დიდ კრებულში მთავარი როლი ეკუთვნის ორ ნაციას: დიდ რუსეთს და უკრაინას. დიდი რუსეთი გაბატონებულია, ოპოზიციურ ერებში კი მთავარია უკრაინა. როგორც რიცხვით, აგრეთვე იმ გარემოებით, რომ ის ევროპას ეკვრის. 40 მილიონ ხალხის ძალით დაკავება რომ არ შეიძლება—ცხადია და ამიტომ პირველსავე დღეს, როცა რუსეთი შეფორხილდება, უკრაინა გამოვა და იტყვის თავის პოლიტიკურს, სახელმწიფოებრივ სიტყვას. თვით კომუნისტებიც ჩათრულნი არიან ამ მოძრაობაში. უკრაინის გამოყოფა კი სწვევტი ყველა სხვა ერებს ბედს. კერძოდ ჩვენთვის ეს საკითხის გადაწყვეტა: მისი გამოყოფით მოსკოვსა და ჩვენს შორის წყდება ყოველივე კავშირი, ტერიტორიალურადაც კი.

დღეს ძველი რუსეთი აღარაა, არამედ არის ველიკოროსია, უკრაინა და სხვ. ას ორმოცდახუთ მილიონში ნამდვილი რუსი მხოლოდ 60 მილიონია, ე. ი. უმცირესობა, რომელსაც ბოლოსდაბოლოს არ შეეძლება თავის მორჩილებში იყოლიოს უმრავლესობა. მოსკოვში გადატრიალება იქნება სიგნალი გამოყოფის უკრაინის, თვითი რუსეთის, კავკასიის და სხვების. შეიძლება თვით კომუნისტებმაც მიიღონ მონაწილეობა ამ დანაწილებაში, თავისი თავის ფიზიკურათ გადარჩენისათვის. მხოლოდ ნაციონალურ რევოლუციას შეუძლია იხსნას რუსეთი მონარქისტულ რესტავრაციისაგან და იძულებული ჰყოს ველიკოროსია შედგეს დემოკრატიის გზაზე. ამ დიდ ცვლილებას, რომელიც მოხდა რუსეთში, ვერაა მიმხედარი მხოლოდ ქართველი ბოლშევიკები, რომლებიც დღესაც ლენინის ენაზე გაყვირიან. რატომ რუსული ენა და მაგალითად არა უკრაინული, რომელიც ჩვენთან უფრო ახლო არის გეოგრაფიულათ.

რუსეთის კვანძის ნაციონალურ ხაზზე ვახსნა ახალი საკითხია და არცაა შესწავლილი და გაშუქებული. ბოლშევიკებმა ბევრს ისე მოაჩვენეს საქმე—თითქოს ეს საკითხი გადაჭრილი იყოს და არცკი არსებობდეს. არ უნდათ მისი გამოჩენა არც მონარქისტებს და სხვა ანტიბოლშევიკურ მიმართულებებს. აქამდე ფიქრობდენ, რომ მართლ ქართველები იყვენ რუსეთის გამორჩევის მომხრე. ესაა კი დაინახეს, რომ უკრაინაც გამოყოფის მომხრე ყოფილა და სწერენ და სწერენ ამის შესახებ. ეს ისეთი ახალი მტკივნეული ადგილია რუსეთისათვის, რომ მისი ასე თუ ისე მიმართვა ხსნის ნაციონალური საკითხის მთელ კვანძს.

საბუთა რუსეთის უმტკივნეულოთ სხვა წყობილებაში ვადასკლა შესაძლებელი გახდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის დანაწილება ნაციონალურათ. თუ, მაგალითად, შეიქმნა კონფლიქტი მოსკოვსა და ხარკოვს შორის და მოსკოვი იძულებული გახდა გაურბოდეს: თქვენ თქვენთვის იყავით და ჩვენ ჩვენთვის ვიქნებითო. ეს იქნებოდა

დემოკრატიული გზის დასაწყისი. მაგრამ მონარქისტული იქნება გადატრიალებული დემოკრატიული, ორივე შემთხვევაში ეროვნებათა საკითხი უდიდესს, გადამჭრელ როლს ითამაშებს.

3) საგარეო-სამხედრო ხაზი. მესამე პერსპექტივა არ გამომდინარეობს შინაგან პოლიტიკისაგან, არამედ საგარეოსაგან.

ბევრს უკვირთ—რატომ ბოლშევიკები ვერ ეტყვიან თავიანთ კანში, რა უნდათ აზიასა და ევროპაში. რატომ არ მოურიგებდებიან სხვა სახელმწიფოებს და არ დაეტყვიან რუსეთში, ამ გზით ხომ მეტს გაძლებნო. მარა, საქმეც ისაა, რომ ეს არ შეუძლიათ ბოლშევიკებს, არ შეუძლია არც ერთ მთავრობას, რომლის წარმოშობა მოხდა უზურბაციის გზით. ყოველივე ასეთი მთავრობა იძულებულია—რომ, შიგნით თავისი პოზიცია შეირჩინოს—გარეთ მიაპყრას ხალხის ყურადღება. ბოლშევიკებმა თავიდანვე, როცა ხელისუფლება ჩაიგდეს, განაცხადეს: აქ, სახლში, ჩვენ რა საქმე გვაქვს, გარეთ უნდა წავიდეთ, მსოფლიო რევოლუცია უნდა მოვანდინოთ. თავისი შინაგანი მდგომარეობის ძალით ისინი იძულებული არიან აწარმოონ აგრესიული საგარეო პოლიტიკა და ამასი ჩაბან მთელი ხალხი. ამიტომ იყო რომ მათ ჯერ ევროპას შეუტყეს, ცდილობდნენ ის მოექციათ თავის რეჟიმზე. ჯერ სამხედრო დადასმით—პოლენტი, შემდეგ შეიქმნა საშუალებები—გერმანია, ესტონია და სხვ. როცა აქ, ევროპაში, დამარცხდნენ, წამოაყენეს ახალი თეორია: ევროპა დამპალი ქვეყანაა, მთელი აზიას შევესიოთ, იქ მოვანდინოთ რევოლუცია, აზია დავიპყროთ და იქიდან დავამარცხებთ კაპიტალისტურ ქვეყნებს, ჩამოვაშორებთ კოლონიებს და სხვ. ეს გადაიქცა ისეთ დოგმად, რომელიც ბევრმა აქაურმა სოციალისტებმაც იწამეს. იწამა ეს აზიური პოლიტიკა ბაუერმაც, რომელმაც განაცხადა მარსელის კონგრესზე, რომ აზია წარმოადგენს დღეს კაპიტალიზმის უკანასკნელ თავშესაფარს. თუ მას კოლონიები ჩამოერთვა, კაპიტალიზმი დაიანგრევაო. მარა ეს სრული დემაგოგიაა. არავითარი კაპიტალიზმი არ დაიქცევა კოლონიების წართმევით. ის უნდა დააქციოს შინაგანმა ძალებმა. კოლონიალური ექსპლოატაცია არის მხოლოდ ერთი ფორმათაგანი კაპიტალისტური ექსპლოატაციისა. მისი მოშლით არ ისობა სხვა ფორმები და არ მოიშლება კაპიტალიზმი. ეს იყო ბოლშევიკური დემაგოგია რუსის უეცო ხალხისთვის გამაგონილი. საფრანგეთის კოლონიებიდან სახელმწიფოს სარგებლობა არ აქვს; იქიდან მეტი გვაქვთ ინგლისში, ვინც საფრანგეთში. მართალია, ფრანგ კაპიტალისტებს იქ შილიარდი ფრ. აქვთ ჩადებული, მაგრამ გაცილებით მეტი ჰქონდათ ჩადებული რუსეთში. კაპიტალიზმს ბევრი საშუალება აქვს თავისი საქმიანობისა, ბევრი გზები აქვს საექსპლოატაციოთ. კომ. მანიფესტით ამბობს ამიტომ, რომ ყოველი ქვეყნის მუშათა კლასმა თავის ქვეყანაში უნდა მოუღოს ბოლო კაპიტალისტურ ექსპლოატაციასო.

ბოლშევიკებს ეს დემაგოგია სურდათ შინაური პოლიტიკისათვის. მაგრამ შინაარსი ამ დემაგოგიისა იგივეა. რაც იყო მეფეთა დროს: ეს არის ისტორიული ანტაგონიზმი შორეულ აზიაში რუსეთსა და ინგლის შორის. მხოლოდ, უნდა მოეჩვენებინათ გულუბრყვილო ხალხისათვის, რომ მათი საგარეო პოლიტიკა მიმართულია არა ინგლისის სახელმწიფოს, არამედ მისი კაპიტალისტური ფორმის წინააღმდეგ და ამიტომ იყო საჭირო ეს დემაგოგიური სარჩული. მაგრამ აშკარა შეიქნა, რომ აქ არის ტრადიციული ბრძოლა ორ სახელმწიფოს შორის. ამ ბრძოლას უკვირავს დიდი ადგილი მე-19 საუკუნის ისტორიაში: ყირიმის ომი, შემდეგ—რუსეთ-ოსმალეთის ომი, მერე—ხივა-ბუხარა, პამირ-ავღანისტანის გამო კონფლიქტები. მთავარ ეტაპებს რუსეთის საგარეო პოლიტიკისას შეადგენს ბრძოლა ინგლისთან უკანასკნელის საგარეო სამფლობელოების ირგვლივ.

მაგრამ მეთოდებიც იგივე დარჩა. მაშინაც მოსკოვში მუდამ იჯდა საამისო კომიტეტი, რომელსაც მაშინ პანსლავურს უწოდებდნენ. გაიხსენეთ ასეთი კომიტეტი ინტერნაციონალურ თვამჯდომარეობით. რომელიც მეთაურობდა აღმოსავლეთ სლავიანებს, აწყობდა მათში აჯანყებებს, რომ ამით რუსეთისთვის ევროპის აღმოსავლეთში როლი მოეპოვებია ინგლისის წინააღმდეგ და მთავრობის შინაგანი მდგომარეობა გაემზარებია. წაიკითხეთ ამ კომიტეტის მოწოდებები: მხოლოდ ზოგიერთი სიტყვები უნდა გამოსცვალოთ. მაგალითად, პანსლავიზმის ადგილას კომუნისმი. და ეს იგივე კომინტერნის მოწოდებები იქნება—იგივე «ერთა თავისუფლება» სხვის ქვეყნებში და არა შინ, რა თქმა უნდა, იგივე სიტყვიერება, იგივე თეორია, იგივე მეთოდები. შინაარსი

ხომ იგივეა—რუსეთის ჰეგემონიის მოპოვება გარეთ ინგლისის წინააღმდეგ და ამით შიგნით მთავრობის მდგომარეობის გამაგრება.

ეს ბრძოლა დასრულდა ერთნაირი კომპრომისით 90-იან წლებში. მაშინ საერთაშორისო პოლიტიკის და ურთიერთობის მთავარი საკითხი იყო საფრანგეთ-გერმანიის ანტაგონიზმი. საფრანგეთს უნდოდა რუსეთის მიმხრობა, მარა ეს შეუძლებელი იყო, სანამ უკანასკნელს იმურობებელი ბრძოლა ჰქონდა ინგლისთან. ამიტომ საფრანგეთი დაინტერესებული იყო მათს მორიგებაში. რაც შესაძლებელი გახდა მას შემდეგ, რაც საფრანგეთმა ასესხა რუსეთს 6 მილიარდი და უკანასკნელმაც საფრანგეთის ორიენტაცია აიღო. ამის შემდეგ მოხდა ინგლისის და რუსეთის მორიგება. ეს მორიგება გამოიხატა «გავლენის ზონების» განაწილებაში: ჩინეთში, სპარსეთში, მონგოლეთში, ხოლო ოსმალეთში გადაწყდა სტატუტკვოს დაცვა. მარა რუსეთის რევოლუციამ მოსკოვამ კომპრომისის ერთ კონტრავენტს. ამას გარდა, დიდი ომის შემდეგ შეიცვალა ძირითადი საერთაშორისო პირობები. საფრანგეთი ომთან გამარჯვებული გამოვიდა, მას აღარ აინტერესებს დიდი რუსეთი, არ აინტერესებს ძველებურათ თუ საით იქნება რუსეთი. მას აინტერესებს ერთა ლიგა, ინგლისი და მათი საშუალებით ზავის მიერ შექმნილ მდგომარეობის შენახვა. ის ძველი ორიენტაცია—ვაჭრობით რუსეთს, რომ გერმანია გავლახოთ—დღეს მას აღარ სურია, რადგან ის მდგომარეობა აღარ არის რაც 1914 წლამდე იყო. ასეთი ცვლილება მოხდა ევროპის პოლიტიკაში საფრანგეთის გამარჯვების გამო. დაირღვა ძველი წინასწორება. კომპრომისის პირობები მოიშალა და განახლდა ისევ რუსეთ-ინგლისის ანტაგონიზმი. ესაა ერთნაირი რეციდივი. დიდი პოლიტიკური მოღვაწეები ხშირად ტრადიციის მონა არიან. ლოიდ ჯორჯმა იფიქრა: კომპრომისმა მოგვარიგა ერთ დროს და მოდი ეხლაც მოგრიგდეთ იმავე გზით, ვაგიყოთ ზონებიო. ამ ძველი აზრის განხორციელება მოინდომეს სრულიად ახალ პირობებში: ამის შედეგი იყო გენუის, ჰააგის და სხვ. კონფერენციები. ლოიდ ჯორჯი ფიქრობდა—ამ გზით ამოწურავთ კონფლიქტს რუსეთთან და მოურიგდებით მათო. ამ უტოპიის მსხვერპლი შევიქნებით ჩვენ, საქართველო. ამ უტოპიამ კინალამ დაღუპა აგრეთვე პოლონეთი: გამარჯვებული პოლონეთი შეაჩერა ინგლისმა, როგორც რუსეთი შეაჩერა მან სანსტეფანოში: ბოლშევიკურ რუსეთს გამოვიყენებთ აზიაში ოსმალეთის წინააღმდეგო.

ამ ძველმა აზრმა კინალამ დაღუპა ნახევარი ევროპა. ასეთ სიტუაციას იჩენენ ზოგიერთი პოლიტიკოსები, რომელთაც არ შეუძლიათ გამოსცვალონ ტაქტიკა, როცა იცვლება პირობები. ეს ლოიდ ჯორჯის ძველი პოლიტიკა სასებითი დამარცხდა. დამარცხდა თვით მისი მატარებელი და აშკარა გახდა ინგლის-რუსეთის მორიგების უტოპია. სამწუხაროთ ამას ვერ ხედვენ ბევრი ევროპიელი სოციალისტები. მათ გაარჩიეს ბოლშევიკების შინაგან პოლიტიკის სახე. მარა ვერ გაურჩევიან მათი საგარეო პოლიტიკის ნამდვილი სახე. სოციალისტურ ინტერნაციონალის მოწოდებაში ჩინეთის შესახებ ერთი სიტყვაც არაა რუსეთის წინააღმდეგ. პირიქით: მივცხმაროთ რუსეთს, არ დაახრჩოო. მათ ვერ დაუნახავთ, რომ მოსკოვის საგარეო პოლიტიკა არის რუსეთის სახელმწიფოს პოლიტიკა. მიმართული ინგლისის სახელმწიფოს წინააღმდეგ. მაგრამ ამას ხედვენ სხვა წრეები და განსაკუთრებით ინგლისში. სწორედ ამან დაამარცხა მაკდონალდი, რომელიც ამ კონფლიქტში ბოლშევიკურ დემაგოგიას აყვა და ვერ დაინახა მასში ტრადიციული ბრძოლა ორ დიდ სახელმწიფოს შორის. სოციალისტებს აქ, ამ საკითხში, დამართათ ის, რაც ხშირად მოსდის ტრადიციის ამელო პოლიტიკოსებს. ე. ი. შეცვილ გარემოებას ანგარიში ვერ გაუწიეს. ბოლშევიზმის პირველ პერიოდში, როცა იქ სამოქალაქო ომი და ინტერვენცია მჭვინარებდა, ბოლშევიკებმა აიღეს სწორი ხაზი ნაციონალურ საკითხში, მათ გამოაცხადეს ერთა თვითგამორკვევა და მათ შინაურ საქმეებში ჩაურევლობა. ამ ლოზუნგით ებრძოდნ ისინი ინტერვენციას და მათ სრულიად სამართლიანად მხარს უჭერდნ ევროპის სოციალისტებიც. მაგრამ შემდეგ, როცა მათ გაიმარჯვეს, ინტერვენცია მოიხსნა, გარეშე ძალა აღარ ემუქრებოდათ, მათ შეაბრუნეს კეზი და თვით დაიწყეს სხვა ერების და სხვა ქვეყნების შინაურ საქმეებში ჩარევა, მათზე თავდასხმა, დამორჩილება, ერთი სიტყვით, ნამდვილი აგრესიული იმპერიალისტური პოლიტიკა. ევროპის სოციალისტები კი ჩარჩნ ბოლშევიზმის პირველი პერიოდის ტრადიციაში და გამოეპარათ ამ პერიოდის შეცვლა მეორეთი: ნაციის თვითგამორკვევის ალაგას იმპერიალისტური პოლიტიკის წარმოება. მაგრამ, ბოლოს და ბოლოს, როგორც მათ ბოლშევიკურ შინაგანი პოლიტიკის ამბავი გაიგეს, გაიგებენ აგრეთვე მათ საგარეო პოლიტიკის სიდუხჭირესაც.

საქართველოს
საბჭოთა რევოლუციური
პარტიის ცენტრალური
კომიტეტი

სოციალისტების ამ დაბნეულობით ფართოთ სარგებლობენ მემარჯვენე წინააღმდეგობის და ბოლშევიზმის საკითხის გაზვიადებით თავის გარშემო იკრეფენ ფართე მასას. ობი-ეკტული ამბობს სხვას გაუყვებით, თუ გინდ მემარჯვენებს, რახან ესენი უკეთ იცავენ ჩვენს ეროვნულ და სახელმწიფოებრივ ინტერესებს. ამით ყველაზე უკეთ ისარგებლეს ინგლისის კონსერვატორებმა. ასეთივე მოძრაობაა ევროპის სხვა ქვეყნებში.

ამნაირათ ხდება კონცენტრაცია მემარჯვენე ძალების, რომელსაც ხელმძღვანელობს ინ-გლისი. ამ აზრით, მართლაც არსებობს ბლოკი ინგლისის მეთაურობით. შუაში გაჩხერი-ლია გერმანია. რადგან ის ძლიერ მნიშვნელოვანია ინგლის-რუსეთის ბრძოლისათვის. ის განდა საარშეყ საგანი, ცდილობენ მოიმზრონ და ამით რუსეთის სასეებოთ გაამარცხოვნონ.

ამდენ ხანს ვინც იდგენ ამერიკის შეერთებული შტატები. მარა ჩილის და მექსი-კის ამბების შემდეგ მათაც გამოიცვალეს თავისი პოზიცია ბოლშევიკების მიმართ. ჩვენ რომ საქართველოში ვიყავით, შტატებმა არ გვიცნეს. ვინაიდან კიდევ სწაპდათ ძველი დიდი რუსეთის არსებობის საპირობა. მაგრამ შემდეგ აზრი იცვალეს. იცნეს რუსეთისაგან გამოყოფილი ყველა სახელმწიფოები და საზოგადოთ მთლიან დიდ რუ-სეთის არსებობაში აღარ არიან დანეტრესებულნი.

ეჭვს ვარეშეა, ადგილი აქვს ციანს მოახდინონ მოსკოვის იზოლიაცია, ეკონომიური და პოლიტიკური. ეს საგარეო საფრთხე იწვევს თვით ბოლშევიკებში ორნაირ აზრს: ერ-თნი არიან მუშტის, დაკერის მომხრენი: აგერ გვყავს ჯარი. ვსინჯოთ, იქნებ ბრძოლით გავარღვიოთ რკალი, შემდეგ კი, როცა მოხდება. სტაბილიზაცია ანტისაბჭოთა ფონ-ტის, გვიანდა იქნება, ვერაფერს გავხდებით. ამ მხრით ხდება კონცენტრაცია «ბონა-პარტისტული» ძალების, იმ ელემენტების, რომლებიც თვით კომპარტიისთვის დიდ საფრთხეს წარმოადგენენ. ამას ხედავენ სტალინი და სხვები. ამიტომაც ესენი არ არიან მუშტის მომხრე: არ გვიანდა ომი. არამეთ კომბინაციებით, ინტრიგებით ვიბრძოლოთ. ჩინეთში ანტიინგლისურ ძალებს ყველაფერს უგზავნიდენ, ფულს, იარაღს, ინსტრუქ-ტორებს, მარა თან იფიცებდენ: ჩვენ არაფერ შუაში ვართო. ერთი სკამი კანტონში ედ-გათ, ხოლო მეორე პეკინში. მარა ორივე ჩაუტყდათ. სამარცხვინო ამბავი მოუვიდათ და ვერაფერი მოახერხეს. ესლა კი იმყოფებიან დილემის წინაშე: ან უნდა დაუთმონ მხედრულ მიმართულებას, ანდა იცვალონ პოლიტიკა, შეთხოვიდენ ევროპის ორბიტაში. მაგრამ ბოლშევიკების ამბავი უკვე ქვეყანამ იციას; მათ მიზანია ევროპა გააბრიყვონ და დრო მოივონ. მართალია, ევროპაში ბევრია თავის გაბრიყვების მომხრე, მაგრამ საერთოთ საზოგადოებრივმა აზრმა გაიგო მათი ამბავი. ამიტომ ბოლშევიკებისთვის საკითხი უკვე სერიოზულათ სდგას: ან მართლა გამოცვლა პოლიტიკის, ან დარჩენა იმ სახიფათო მდგომარეობაში, რომელშიაც იმყოფებიან ამჟამათ. ამ მდგომარეობაში კი ვერავითარი მთავრობა დიდხანს ვერ გასძლებს.)

ამნაირათ ბოლშევიკური ხელისუფლების დაცემა მოსალოდნელია სამგვარ ხაზ-ზე. შეიძლება სამივე ეს მომენტი ერთ და იმავე დროს მოხდეს. შეიძლება პირიქით ერ-თი რომელიმე ამ მომენტთანამ ამუშავდეს და ტირანიის რკალი გაარღვიოს. ერთი კი აშკარაა: ხელისუფლების დაცემის ფორმის განსაზღვრა თუ არ შეგვიძლია დღეს გადა-ჭრით. ყოველ შემთხვევაში თვით დაცემის აუცილებლობა უეჭველია და მოახლოვე-ბულია. ამას უნდა შევხედეთ ჩვენ მომზადებული როგორც პარტია და როგორც ერი.

ო მ ი ხ ს ა ფ რ თ ს ე .

I.

ომის აზრდელი მოსვენებას არ აძლევს კაცობრიობას. ეს აშკარაა ყველასათვის, ვინც აკვირდება ჩინეთის ამოძრავებას და იმ ინტრიგათა ქსელს, რომლის შედეგი იყო იტალია-ალბანეთის ხელშეკრულება.

ფინანსიური-ეკონომიური დამორჩილება და ახალ-ახალ ქვეყნების დაპყრობა სა-კოლონიზაციოთ და გასაძარცვავათ—აი რა იწვევს უმთავრესათ ერთა შორის შეხლა-შემხლას.

მსოფლიო ომის შემდეგ ერთი მეორეს ეხეთქება ორგვარი იმპერიალიზმი: ახა-

*) როგორც იცით, ამ რეფერატის შემდეგ მოხდა დიდი ისტორიული ამბავი— ინგლის-რუსეთის შორის დიპლომატიური და საეპურო კავშირის გაწყვეტა. რ ე დ.

ლი ფინანსიურ ეკონომიური და ძველი მილიტარისტული. პირველს მეთაურობს ამერიკა-ინგლისი. მეორის საუკეთესო წარმომადგენლებია ორი დესპოტიური ქვეყანა — საბჭოთა რუსეთი და იტალია.

ომმა მიწასთან გაასწორა ევროპის კეთილდღეობა და ქვეყნის სეგბედი ამერიკას მიუძღვნა. ამჟამათ შეერთებულ შტატების ხელშია ოქროს 80 პროც., რაც მთელ კაცობრიობის განკარგულებაში ითვლება. ჩრდილოეთ ამერიკის მთელი ერის ქონება, რომელიც 1912 წ. 88.500 მილიონ დოლარს უდრიდა, 1925 წ. 30 აპრილს 320 მილიარდ დოლარს ახწევდა. მისი კაპიტალი ყოველწლიურ 50 მილიარდი დოლარით იზრდება, ხოლო შემოსავალი 10 მილიარდი დოლარით. სამართლიანათ შეერთებული შტატები მსოფლიოს უმდიდრეს ქვეყნად ითვლება. და აი ის ლამობს მთელი კაცობრიობა თავის გავლენის ქვეშ დააყენოს.

ეს ხდება არა ცეცხლით და მახვილით, არამედ წარმოება- აღებმიცემობის განვითარებით. არა ზარბაზნით, არამედ დოლარის მეფებით. ჯერ კიდევ ომიანობის ხანაში შეერთებული შტატები მსოფლიოს კრედიტორი შეიქნა. ნიუიორკმა პარიზი და რამდენიმე თონდონიცი დაჩრდილა. მას შემდეგ ამერიკის ბანკების ზრდა სწრაფი ნაბიჯით წარმოივებს. მათი კაპიტალი 1926 წელს 7.398 მილიონ დოლარს უდრიდა, ხოლო მიბარებული თანხა 54.292 მილიონ დოლარს, სულ 61 მილიარდ დოლარზე მეტს შეადგენდა. 1919 წელთან შედარებით ბანკების კაპიტალი 2.135 მილიონი დოლარით გაზდილა, ე. ი. 40 პროც., ხოლო მიბარებული თანხა 16.734 მილიონით ანუ 44 პროცენტით.

აღსანიშნავია ერთი თვალსაჩინო გარემოება. იზრდება არა მხოლოდ ბურჟუაზიის სიმდიდრე. არამედ ამასთანავე მუშათა ხელფასიც. 1913 წელთან შედარებით სამუშაო ხელფასი 1926 წელს 258 პროც. გაზდილა, ხოლო ცხოვრება 150 პროც. გაძვირებულია. იმ პირთა რიცხვი, რომელთაც ბანკებისათვის თავისი მარაგი მიუბარებიათ, 1920 წ. 22.415.418 სულს უდრიდა და მათი საერთო თანხა 15.314 მილიონ დოლარს აღწევდა, ხოლო 1925 წელს ასეთი პირი 44.850.127 ყოფილა 23-134 მილიონ დოლარის თანხით *)

რა გასაკვირალია ასეთი ერთი მსოფლიო წარმოებაზე თავის კონტროლის დაწესებას ლამობდეს. ეს ხდება ორი გზით: უცხო საწარმოვო დაწესებულებათა აქციების შექმნით და ეროვნულ წარმოების უაღრესათ განვითარებით. მას შემდეგ, რაც შეერთებულმა შტატებმა თავისი ფინანსიური გავლენა 63 წლით განამტკიცა მოკავშირე ქვეყნებზე, რომელთა მხარეზე ომში ერთათ იბრძოდა, ის გერმანიის დამორჩილებას შეუდგა. ამ შემთხვევაში მას ყავს ისეთი ძლიერი მოკავშირე როგორცაა ბრიტანეთის იმპერია. დაუთის გეგმის თანახმად გერმანიის რკინის გზები გადაეცა განსაკუთრებულ კომპანიას, რომელმაც გამოსცა 11 მილიარდ ოქროს მარკის ობლიგაცია; შემდეგ 5 მილიარდ ოქროს მარკის ობლიგაციით გერმანიის მრეწველთა დომორჩილეს, ხოლო სამ მილიარდ ოქროს მარკით დავპატრონენ მიმოსვლის სარეზერვუბებზე დაწესებულ გადასახადს. ამერიკა-ინგლისის კაპიტალი გერმანიის მრეწველობის ფაქტიური პატრონი შეიქნა.

ამას უნდა დაურთოთ ერთი გარემოება. 1924 წლიდან მოკიდებული გერმანიამ ამერიკისაგან 508,504,500 დოლარი ისესხა, აქედან 266 მილიონი თვით სახელმწიფომ. შემდეგ, ტინესმა 45 მილიონ დოლარის სესხი აიღო; სიმენსმა 30 მილიონ დოლარის; ხუთმა მთავარმა ფირმამ, რომელიც ფლობს მეტალურგიულ წარმოების ნახევარს — 50 მილიონი დოლარი. სტანდარტ ოილის ხელშია გერმანიის ნავთისა და მანუთის გასაღების კონტროლი.

ასეთსავე მდგომარეობაშია მთელი ევროპა, ხოლო განსაკუთრებით იტალია. 1926 წ. მუსოლინის მთავრობამ 100 მილიონ დოლარის სესხი აიღო. იტალიის სამრეწველო დარგები ამერიკის ბანკირთა ხელშია. მაგ. ავტომობილთა განთქმულმა ქარხანა ფიატმა მორგანისაგან 10 მილიონი დოლარი ისესხა. ამერიკის გავლენას ვერც იაპონია გადაურჩა.

ამერიკის განსაკუთრებული ძლიერება მიეწერება მრეწველობის არაჩვეულებრივ განვითარებას. ამას შემდეგი ცხრილი გვიჩვენებს. 1925 წლის განმავლობაში ამერიკამ მოიხმარა, პირველ ყოვლისა რასაკვირველია ფაბრიკა-ქარხნებისა და სავაჭრო

*) იხ. J. Chastanet, L'oncle Shylock. 87 გვ.

**) შეერთებულ შტატებში ამხანათ 120 მილიონი მცხოვრები ითვლება. ნ. რ.

ფლოტის საჭიროებისათვის, მთელ მსოფლიოში ხმარებულ აბრეშუმის ნედლი ნაწარმების 77 პროც., ნავთისა და კაუჩუკის 75 პროც., თითბრის 52 პროც., ყავის 51 პროც., რკინა-სპილენძის 48, ქვანახშირის 37 პროც.) და სხვა. ამიტომაც არის ამერიკა ფასებს აწესებს ავტომობილებზე (აწნადებს მსოფლიო წარმოების 87 პროც.), ნავთზე, ბამბაზე, პურზე, თეთი კინემატოგრაფიულ ფილმებზედაც კი. მას აქვს საკუთარი პური და ითვლება ერთსა და იმავე დროს ყველაზე უფრო განვითარებულ ინდუსტრიულ და სასოფლო-სამეურნეო ქვეყანათ. მას აკლია კაუჩუკი, შავი ქვა და სულ ახლო მომავალში, 15 წლის განმავლობაში ამოიწურება პენსილვანიის უმდიდრესი ნავთიანი ადგილები. მას შემდეგ მსოფლიო ნავთის სრული კონტროლი ინგლისის ხელში იქნება. აქ უნდა ვეძიოთ ამერიკა-ინგლისის შეთანხმების ერთ-ერთი მიზეზი, რასაც მკვიდრ ეკონომიურ საფუძველი ეყრება. ეს მით უფრო, რომ ბრიტანეთის იმპერია ხუთ მატერიკზე გაქიმულია და აუარებელ სიმდიდრეს ფლობს. საკმარისია ომით მიყენებული ჭრილობანი მოშუშდეს, რომ ბრიტანეთის იმპერია, რომელიც ამჟამათ თავისუფალ ხალხთა თავისუფალ ასოციაციით გადაიქცა, კვლავინდებურათ წელში გაიმართება და სავაჭრო-სამრეწველო ასპარეზზე კვლავ გამძლავრდება.

თანამედროვე იმპერიალიზმი ამერიკა-ინგლისის მეთაურობით მსოფლიოზე თავის ფინანსიურ-ეკონომიურ გავლენას ამტკიცებს. ამ მხრივ ის კაცობრიობის სრული მეთაურია. მაგრამ რანაირია მისი პოლიტიკური ხაზი და მიდრეკილება?

ფინანსიურ-ეკონომიური იმპერიალიზმი თავის განვითარების უზრუნველსაყვად მყუდროებას მოითხოვს! ამიტომაც არის ის უპირატესობას აძლევს ზომიერ რეჟიმს და მტრობს რევოლუციას. ის ბუნებით კონსერვატორია. არსებულის დანგრევა მისი საქმიანობის შეფერხებაა. მაგრამ აი ძველი რეჟიმი დაეცა, ძველი ვითარება მოისპო და ახალი დამკვიდრდა. თანამედროვე იმპერიალიზმი მას ხელთ ეგუება და თავის მოქმედებას ახალ პანგებზე აწყობს. პაროჯეს ის ფესდაფეს მისდევს—ასეთია მისი თანმხრდელი თვისება. ამიტომაც არის ის ნაკლებ ყურადღებას აქცევს პოლიტიკურ მდგომარეობას და უმთავრესათ დაინტერესებულია ეკონომიურ საქმიანობის განვითარებით. მაგრამ ვაი იმ ქვეყანას, რომლის პოლიტიკური რეჟიმი ამერიკა-ინგლისის ეკონომიურ საქმიანობას წინ ელობება და მას გასაქანს არ აძლევს. მისი დამხობა ისტორიულ აუცილებლობათ იქცევა.

ამერიკა და ინგლისი სერიოზულ მეტოქეს მოკლებული არიან. მათი ეკონომიური ჰეგემონია უზრუნველყოფილია. ეს მათ საშვალებას აძლევს თავისი პოლიტიკა ლიბერალურ ნიადაგზე ააგონ. სწორეთ აქ უნდა ვეძიოთ ბრიტანეთის იმპერიის ახალ საფუძველზე გარდაქმნის უმთავრესი მიზეზი. ინგლისი დიდხანს ებრძოდა დამორჩილებულ ერთა გამოფხიზლებას, ხოლო როცა ეს ფაქტი შეიქნა, მან ერებთან მორიგება არჩია და ისინი დომინიონების უფლებით აღჭურვა. ცნობილია, რომ დომინიონი ფაქტიურათ დამოუკიდებელი სახელმწიფოა საკუთარი ეროვნული დროშით და დიპლომატიით.

ასეთივეა ამერიკა-ინგლისის საგარეო პოლიტიკაც. ბურჟუაზიის ბატონობას მუდამ თან სდევს ომის საშიშროება. ნედლი მასალის მოპოება-განაწილება, როგორცა პირველ ყოვლისა ნავთი, შავი ქვა, ბამბა, კაუჩუკი, რკინა-სპილენძი, ქვანახშირი, ოქრო-ვერცხლი და სხვა, აგრეთვე ბაზრებით უზრუნველყოფა—ი მიმდინარე ხანაში სახელმწიფოთა შორის ომის ატეხის მთავარი მიზეზი. მაგრამ თანამედროვე იმპერიალიზმი ამ მიზანს ახწევს დოლარით და სტერლინგით. მსოფლიო ბაზარზე თავისუფალი შესლა-შემოხლით. იმ დროს როცა ძველი ანუ მილიტარული იმპერიალიზმი მთელ თავის იმედებს სწორეთ მხალზე ამყარებს და მუდმივ დიპლომატიურ-სამხედრო ინტრიგებით საზრდოობს, თანამედროვე ანუ ფინანსიურ-ეკონომიური იმპერიალიზმი ომს მხოლოდ არაჩვეულებრივ მომენტში მიმართავს. სწორეთ ასე მოიქცა პრეზიდენტი ვილსონი მსოფლიო ომის სალიკვიდაციოთ. როცა ამერიკისათვის აშკარა შეიქნა, რომ ინგლისი-საფრანგეთი-იტალია უძლური არიან დაიმორჩილონ მოწინააღმდეგე კოალიცია, ხოლო გერმანია ამერიკის ინდუსტრია-აღებ-მიცემუდას დიდ მეტოქეობას უწევდა, ვილსონმა სხალი ინიშვლა და მით ომის ბედიც გადაწყდა.

ნიკარაგუას არხის გაყვანა პანამის არხის გვერდით ამერიკის იმპერიალიზმის მთავარი საზრუნავი საქმეა ამხანათ. და აი ასიც ნიკარაგუას რესპუბლიკის საქმეებში ერევა. მაგრამ თანამედროვე იმპერიალიზმი, როგორც აღვნიშნეთ, ეკონომიური გავ-

*) იხ. შასტანეს ნახსენები წიგნი, გვ. 93.

ლენინთ კმაყოფილდება. აი რით აიხსნება ის გარემოება, რომ ნიკარაგუას საქმეთა მინისტრმა აშშ-სთან შეხვედრისას ამერიკა-მექსიკის ომი თავიდან აცილებულ იქნა. ნიკარაგუას ორივე მებრძოლი ბანაკი—ლიბერალები, რომელთაც მხარს მექსიკა უჭერდა და კონსერვატორები, რომელთა ზურგს უკან შეერთებული შტატები იდგენ—ვაშინგტონის ჩარევით მორიგდნ. დოლარის პოლიტიკა ხმლის პოლიტიკას ამარცხებს.

ასეთია თანამედროვე იმპერიალიზმი. ის ოქროს კერპს ემსახურება. რაც მას ამ საქმეში ხელს უწყობს, ჩიხებულია. რაც მის უსაზღვრო გამდიდრებას წინ ეღობება დამღუპველია. იცვლება მდგომარეობა, თანამედროვე იმპერიალიზმიც ფერს იცვლის და ახალ პირობათა მიხედვით და ახალი გზებით თავის მთავარ მიზნისაკენ მიემართება. მას მეტად მოქნილი პოლიტიკა ახასიათებს.

მსოფლიო ომის შემდეგ საერთაშორისო დემოკრატია მუშათა კლასის მეთაურობით ხალხთა შორის შეთანხმებას და ომის პოლიტიკის დატუქსევას თავის მოქმედების ქვაკუთხედად აცხადებს. ომი ომს—ასეთია მისი ყოველდღიური პოლიტიკის საფუძველი, და აი თანამედროვე იმპერიალიზმიც დემოკრატიის მიდრეკილებებს ანგარიშს უწყევს და იძულებული ხდება აწარმოვოს შედარებით შვიდობიანი პოლიტიკა. ხმალი ის მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში იმიშვლებს.

ახლა ვიკითხოთ: რას წარმოადგენს ძველი იმპერიალიზმი?

ის შედარებით სუსტია ეკონომიურად და ამიტომაც თავის მადის დაკმაყოფილებას უხეში ძალით ლამობს.

აქ პირველ რიგში დგანან ის სახელმწიფოები, რომელნიც მოკლებულნი არიან საკმაო ტერიტორიას და იძულებული ხდებიან ახალ-ახალი ქვეყნები ეძიონ, პირველ ყოვლისა საკოლონიზაციით. მათ შორის განსაკუთრებულ ყურადღებას ღირსი არიან გერმანია, იაპონია და იტალია.

მსოფლიო ომის შემდეგ გერმანიამ ბოზნანი, ელზას-ლორენი და კოლონიები დაკარგა. მიუხედავად ამისა მისი ეკონომიური ძალა გაუტეხელი დარჩა. ქვანახშირის მდიდარი მადნები მას კვლავინდებურად საშვალეებას აძლევენ თავისი ინდუსტრია უაღრესად განავითაროს. მართალია, ამჟამათ გერმანიის მრეწველობა ამერიკა-ინგლისის კაპიტალს მორჩილებს და მის კონტროლს ქვეშ იმყოფება. მაგრამ მისი განვითარება უზრუნველყოფილია და ახლო მომავალში ის წელში გაიმართება.

მონარქისტული გერმანია დემოკრატიული ძალების თარეშით. ახალი გერმანია მშვიდობიანი გზით აღდგება. ასეთია ისტორიული აუცილებლობა. მაგრამ ახალ გზას გადაჭრით მხოლოდ დემოკრატია ადგია მუშათა კლასის მეთაურობით. გერმანიის ხსნა მას ესახება რესპუბლიკის განმტკიცებასა და დასავლეთ ევროპისა და ამერიკის დემოკრატიასთან თანამშრომლობაში. პირიქით, მემამულეთა წრე, რომელიც ჯერ სიღრმე ძლიერია გერმანიაში, მონარქიის აღდგენას ელტვის და რევანშის იდეით კიდვდება. მას მხარს უჭერს სამრეწველო ბურჟუაზია, განსაკუთრებით მეტალურგიულ წარმოების მესაკუთრეთა საგრძნობი ნაწილი. მაგრამ ბურჟუაზიის მეორე ფრთა, რომელსაც ეკედლება გარეშე საქმეთა მინისტრი შტრეზემანი, ამკარათ ხედავს, რომ გერმანია განიარაღებულია, ახალ სახელმწიფოებით შემოქალაქულია და ამიტომაც იძულებულია დასავლეთ სახელმწიფოებთან თანამშრომლობით სცადოს ეკონომიური მოღონიერება და ომით მიყენებულ ჭრილობათა დაშუშება. ეს არის გზა თანამედროვე იმპერიალიზმთან იძულებითი თანამშრომლობის, ახალ-ახალ სესხის აღების და თანდათანობით კოლონიების დაბრუნებისა ან და ახალ საკოლონიზაცია აღვილების შექმნის. ექვს გარეშეა გერმანია იტანჯება პირველ ყოვლისა იმ გარემოებით, რომ მოკლებულია საშვალეებას მისცეს ცხოვრების სახსარი იმ 600 ათას სულს, რაცა მისი მოსახლეობის ყოველწლიურ ზრდას შეადგენს. ან მრეწველობა-აღებშიცემობის სწრაფი განვითარება და ან ზედმეტი ხალხის იქ ჩაბანდება ან მათი უცხო ქვეყანაში ჩასახლება—ასეთია მდგომარეობა. იმიერაცია ყოველგან ძნელდება, ხოლო კოლონიები ჩაკეტილია. რჩება ორი გამოსავალი: ან ომი და ძალით მეზობელთა დამორჩილება ან და მშვიდობიანი გზით მრეწველობის განვითარება. ასეთ პირობებში ჯერ კიდევ კვი ხანი გაივლის, სანამ გერმანიაში საბოლოოდ განმტკიცდება რესპუბლიკა და გაიმარჯვებს მშვიდობიანობის იდეა. საკმარისია ევროპაში statut quo შეირყას, რომ გერმანიის მილიტარისტები ფეხზე წამოდგებიან და ახალ ავანტიურის ატეხას შეეცდებიან. მათი ალაგმვა დემოკრატიის გამძლავრებით და დასავლეთ ქვეყნებთან მკიდრო ეკონომიური დაკავშირებით მოხდება.

გაცილებით უფრო რთულია იაპონიის მდგომარეობა. ყოველწლიურ მასშტაბში მცხოვრებზე მეტი ემატება. ამევე დროს იაპონიის არქიპელაგი საშინელ მიწისძვრას და მუდმივ ვულკანთა ამოხეთქას განიცდის. მან ქრთიკული ხასიათი მიიღო და აუარებელ მსხვერპლს იწირავს, როგორც ადამიანთა გაჟლეტით, ისე ნივთიერ კეთილდღეობის განადგურებით.

იაპონიის მრეწველობა—აღებმიცემობა მსოფლიო ომის ხანაში სწრაფათ გაიზარდა და ევროპის ქვეყნებს დიდ მეტოქეობას უწევს, განსაკუთრებით ჩინეთში და საერთოთ შორეულ აღმოსავლეთში. ამ მხრივ იაპონია თანამედროვე იმპერიალიზმს უახლოვდება. მაგრამ მოსახლეობის ზრდა გაცილებით უფრო სწრაფათ სწარმოებს, ვინემ მრეწველობის გაფართოება და ახალ ბაზრების დაპყრობა. ამიტომაც არის იაპონიისათვის კოლონიზაციის საკითხი მწვევე ხასიათს იღებს, განსაკუთრებით მას შემდეგ რაც შეერთებულმა შტატებმა და ბრიტანეთის კოლონიებმა ყვითელ რასას კარები დაუხშეს და მათი იმიგრაცია აკრძალეს. ამ გზით იაპონიის მოსახლეობას მოესპო მშვიდობიან და ნორმალურ ზრდა განვითარების საშვალება.

როგორც ხედავთ, იაპონიაში ერთი მეორეს ეხეთქება ორი საწინააღმდეგო ტენდენცია, ერთი მეორეს ებრძვის ორი სხვა და სხვა ძალა. მრეწველობის სწრაფი ზრდა მას უკარნახებს აღმოსავლეთის ბაზრების მშვიდობიან დაპყრობას. ამ გზით ის თანამედროვე იმპერიალიზმს ტრადიციებს აგრძელებს. მეორე მხრივ, მოსახლეობის სწრაფი ზრდა და იმიგრაციის აკრძალვა მას აიძულებს თვალეზი მიაპყრას მანჯურიას და აღმოსავლეთ ციმბირისაკენ, ვინიდან ყველა დანარჩენი ადგილი ჩაკეტილია. თუ ამას დაურთავთ ჩინეთის ამოძრავებას, იქ ეროვნულ ძალთა დარაზმვას, ხოლო მეორე მხრივ ამ უზარმაზარ ბაზრის გამო კაპიტალისტურ ძალთა ერთი მეორეზე დაპირდაპირებას, აშკარაა ომის სუენ პირველ ყოვლისა შორეულ აღმოსავლეთში ტრიალებს. დიდი ოკეანეს პრობლემა უმთავრესი ასაფეთქებელი მასალაა მიმდინარე ხანაში.

ომის თავიდან ასცილებლათ დემოკრატია სოციალისტურ ინტერნაციონალის მეთაურობით დარაზმულია როგორც იაპონიაში, ისე ყველა განათლებულ ქვეყნებში. ის ყოველი ძალდონით ელტვის მილიტარისტთა ალაგმვას და ერთა შტრის მშვიდობიანობის უზრუნველყოფას. ამხანათ არსებობს მხოლოდ ორი მთავარი დესპოტიური ქვეყანა, სადაც დემოკრატია ვასრესილია, ხალხის თვითმოქმედება ჩაკეტილია და მით მშვიდობიანობის მოტრფიალეთა ბანაკი სავსებით დაუძღურებულია. სამაგიეროთ მილიტარისტები აშვებულია და ისინი დღის სინათლენე ომს ამზადებენ და ახალ კატასტროფის მოახლოებას მუდამ დღე ხელს უწყობენ.

ასეთია იტალია და რუსეთი.

ამაზე შემდეგ.

ნ. რამიძევილი.

ბ ე ლ მ ე ვ ი ვ ა მ ბ ი ს გამეკვება ინგლისი დგან.

(წერილი ინგლისი დგან)

საბჭოთა რუსეთთან ნორმალურ ეკონომიურ-პოლიტიკურ კავშირის აღდგენის შესახებ ევროპის ზოგ გამოჩენილ მოღვაწეებს ერთნაირი ილიუზია ჰქონდათ. მათ ეგონათ, რომ რუსეთი დაბოლოს აუცილებლოვ ევროპეის გზას დაადგებოდა: მოსლობა და ვაქრობის მონაპოლია, გზას მისცემდა კერძო ინიციატივას, თანდათანობით შემოიღებდა დემოკრატულ რეჟიმს და სხვა. ფიქრობდენ, საქმიან ურთიერთობაში რუსეთი მოინათლებოდა და მასთან ნორმალური დამოკიდებულების აღდგენა ყოველი მხრივ გადავილდებოდა. ასეთი ილიუზიებით იყო შეპყრობილი ინგლისში ლიოდ ჯორჯი და მისი მეგობრები. მრავალ სახელმწიფომ იცნო საბჭოთა მთავრობა და მასთან სავაქრო ხელშეკრულება დასდვა. მაგრამ, ვაი ბოლომევიცების ბედს! სწორეთ რუსეთთან დიპლომატიური კავშირის აღდგენამ და სავაქრო დელეგაციების შემოშვებამ დაანახა ევროპას და განსაკუთრებით ინგლისს, რომ საბჭოთა მთავრობის ინტრიგები, კომუნისტური პროპაგანდა და ყოველგან ქაოსის გამოწვევა უფრო ანტერესებდა, ვიდრე ნორმალური დამოკიდებულების დამყარება და მშვიდობიანი მდგომარეობის განმტკიცება. საბჭოთა რეჟიმის და მისი მესვეურების ნამდვილი სახე და ვინაობა სინათლენე გამოვიდა. ინგლისელების და სხვათა ილიუზიები თანდათან გაქრა. ესლა ყველა დაიწმენდა, რომ საბჭოთა რუსეთთან რაიმე საქმის გულწრფელათ დაქერა შეუ-

ძლებელია; საკუთარი თვლით დაინახეს. რომ როცა მოსკოვის წარმომადგენელნი შერეულ პირში გიციინს, მას უბრუნებენ შენთვის ქვა აქვს მომზადებული.

ბოლშევიკები ებრძვიან ინგლისელების გავლენას შორეულ აღმოსავლეთში და ცდილობენ იქ საკუთარი იმპერიალიზმი გაამყდონ. მეორე მხრით ისინი არავითარ საშუალებას არ ენადებოდნენ, აუარებელ ფულებს ხარჯავდნენ თვით ინგლისში მათი მიმდევრების გასამრავლებლათ და საერთო არეც-დარეცის გამოსაწვევათ. ინგლისის მთავრობამ არა ერთხელ გააფრთხილა მოსკოვი და წინადადება მისცა მას ინტრიგებისათვის თავი გაენებებია. უკანასკნელ გაფრთხილებით მიმართა ამა წლის თებერვლის ბოლო რიცხვებში. მოსკოვის აგენტებმა თავისი მანაც არ მოიშალეს და ინგლისმაც მუქარა სისრულეში მოიყვანა: 27 მაისს ჩემბერლენმა მოსკოვის რწმუნებულს ლონდონში გადასცა ნოტა, რომლითაც ატყობინებდა მას ინგლისს და რუსეთის შორის დიპლომატიური კავშირის შეწყვეტას და რუსების სავაჭრო დელეგაციის ინგლისიდან განდევნის გადაწყვეტილებას. ინგლისის ასეთი ნაბიჯი, როგორც სჩანს, მოულოდნელი იყო მოსკოვისათვის. ბოლშევიკები შეეჩვიენ ნოტებს და ამ უკანასკნელადაც ეგონათ, რომ საქმე კვლავ უბრალო გაფრთხილებით გათავდებოდა.—არკოსის და სავაჭრო დელეგაციის შენობები და იქ მომუშავე მოსამსახურენი გაგვიჩხრჩიეს, ყუთები მივიღოთ—მოგვილენეს. აბუჯათ ავიკრდეს, ყველგან სახელი გავციხხეს, აუარებელი ზარალი მოგვაყენეს, რაც ჩვენ გვიქნეს. ალბანეთს წარმომადგენელსაც კი არ გაებედებოდა და მეტი რალა უნდა გვიქნანო. ამბობდნენ ლონდონში მოკალათებული მოსკოვის ემისარები. ალბათ ასევე ფიქრობდა მოსკოვიც, როცა ლიტვინოვი არკოსის განჩრევის გამო 17 მაისის საპროტესტო ნოტაში იქიმებოდა და მამლაყინწურათ ინგლისს კითხვას უსვამდა: მოგვეუბნო გარკვეული პასუხი, გსურთ თუ არა ჩვენთან ეპრობა ვანაგრძოთ და გვექნება თუ არა ჩვენ საშუალება მყუდრო და ნორმალურ პირობებში ვიმუშაოთ ინგლისში! თან იმუქრებოდა—უფლებას ვიტოვებთ მთელი ჩვენი ზარალის ანაზღაურება მოგთხოვოთ. ჩემბერლენის 27 მაისის ნოტით მისცა ინგლისმა გარკვეული პასუხი მოსკოვს. ბოლშევიკებს წინადადება მიეცათ ათ დღეში დაეტოვებიათ ლონდონი; და ყოველივე ამის შემდეგ როზენგოლცი, მოსკოვის რწმუნებული ინგლისში, 30 მაისს ნოტას უგზავნის ინგლისის მთავრობას და ელირლიტება მას, არკოსის დირექტორები და მთავარი განყოფილებების გამგენი კიდევ რამოდენიმე ხნით დასტოვდნენ ლონდონში. ამ თხოვნაზე ცივი უარი ახალეს.

ბოლშევიკებს მათი აქაური «საქმიანობისათვის» კიცხავენ და მათ წინააღმდეგ სასტიკ ზომებს მოითხოვენ არა მარტო კონსერვატორები. მათ დღეს ვეღარ იცავს ლიბდ ჯორჯიც კი, რომლის კურთხევითაც ისინი ინგლისში შემოვიდნენ. ისიც იძულებული შეიქნა გაცეხადებია პარლამენტში, რომ, თუმცა ის არ ეთანხმება მთავრობის ნაბიჯს—ინგლისს-რუსეთს შორის ყოველივე ოფიციალური დამოკიდებულების შეწყვეტას—მას სრულ ქვეშობიანობაში მიიჩნია, რომ ბოლშევიკებმა ვერ ასრულეს დაპირებანი, ხელი არ აიღეს ინგლისისადმი მტრულ განწყობილებაზე, ეწვეიან ინტრიგებს ჩვენ წინააღმდეგ, რაც სავსებით მტკიცდება უკანასკნელათ ნაპოვნ დოკუმენტებით და მე სრულიათ იმის მომხრე ვარ, რომ როზენგოლცი, ხინჩუკი და სხვები აქედან გაქვევებულ იქნანო.

აქაური კომუნისტები პირიდან დორბლებს ყრიან, მათ უკმაყოფილებას საზღვარი არ აქვს; მუშათა პარტიის საპარლამენტო ფრაქციამ მთავრობის მოქმედების გამო უნდობლობის ფორმულაც კი არ შეიტანა, მან მოითხოვა მხოლოდ საგამომიებლო კომისიის დანიშვნა. მთელი ამ ხნის განმავლობაში მუშათა პარტიას ერთი მოწოდებაც კი არ გამოუშვია მუშებისადმი, სადაც გაცეხადებია პროტესტი არკოსის ჩხრევის გამო და დაეგმო ის; ტრედუნიონთა გენერალურმა საბჭომ თითიც არ გაანძრია ანგლო-რუსული კომიტეტის შესაკრებათ, რომ ეს ამოდენა ამბავი გაერჩიათ სათანადო ზომების გამოსანახავათ; არც მუშათა პარტიის ეკზეკუტივი და არც გენერალური საბჭო არ შეეცადნენ მოიწყობათ საპროტესტო დემონსტრაციები; არც «დეილი ჰერალდ»-მა მოგვაქცია საუბრო ყურადღება; როცა როზენგოლცი და ხინჩუკი ლანსბერის და პერსელის თაოსნობით ოციოდენ ბოლშევიზანებმა სადილათ მიიპატიეს, არც საპარლამენტო ფრაქციის და არც მუშათა პარტიის ეკზეკუტივის ოფიციალურმა წარმომადგენლებმა ასეთი მიპატიება არ მიიღესო. ეს სრული სიმართლეა. თავის მხრით, მუშათა პარტიის და ტრედუნიონების წრეებში ამბობენ: რა უფლება აქვთ კომუნისტებს ასეთი ნაბიჯები მოგვთხოვონ ჩვენ? ისინი ხომ ხშირად ამბობენ, რომ მაკ-

დონალდი, სნოუდენი, ჰენდერსონი, თომასი და სხვანი მათთვის უფრო მეტ სამიმროვებას წარმოადგენენ. ვიდრე ბოლდვინი და მისი მთავრობა? ისინი რომ მუდამ იმის ფიქრში და ცდაში არიან, თუ როგორ გარყვნან და დაანგრეონ ჩვენი მუშათა ორგანიზაციები? ისინი ხომ გაცილებით მეტ ბრძოლას აწარმოებენ მუშათა პარტიის და ტრედუნითონების ხელმძღვანელების, მუშათა პარტიების წინააღმდეგ? ბოლშევიკებმა ხომ თვით შექმნეს აქ ისეთი ატმოსფერა, რომ ყველას თავი მოაბეგრეს და დღეს მუშათა წრეებშიც აღარ აქვთ თანაგრძნობა? რაც დასთესეს იმას მკიან და ესლა აქეთ გვედგავებიანო?

მოსკოველები ხომ ქვეყანას აყრუებენ ხმაურებით. მოსკოვს მოსდის პროვინციებიდან აუარებელი დაკვეთილი რეზოლიუციები. იმართება კრებები, დემონსტრაციები. მიკოიანი, ქვეყნის სასაცილო, ინგლისს ბოიკოტი ემუქრება. მოსკოვის ჩაგონებით ტულის და რიანანის გუბერნიის გლეხები ინგლისთან ვაჭრობის შეწყვეტის მოითხოვენ: ჩვენ არ გვჭირია ინგლისის საქონელი! ასე აშინებენ ბოლშევიკები ინგლისს. ინგლისელებს კი ეს მუქარა სიცილათაც არ ყოფნის: რუსის გლეხებს ტანზე არაფერი აცვიათ და ჩვენი საქონელი კი არ უნდათ თურმე! იციან კი ამ უგუნურებმა, რომ მათი პური ჩვენს ბაზარზე საღდება და რომ ჩვენ მათთვის ცოტათი უფრო მეტათ ვართ საჭირო—, ვიდრე ისინი ჩვენთვის? ტულის და რიანანის გუბერნიის გლეხებმა კი არა. ალბათ ჩრდილო კავკასიის კომუნისტური პარტიის ყოფილმა მდივანმა მიკოიანმაც არ იცის, რომ არგენტინის, კანადის და სხვა ადგილებიდან შემოტანილი პური ადვილათ განდევნის ინგლისის ბაზრიდან რუსეთის პურს. რუსეთი ინგლისის ბაზარზე გაცილებით მეტ საქონელს ასაღებდა, ვიდრე ინგლისს შექონდა რუსეთში. რუსეთს ექსპორტი უფრო აინტერესებს, ვიდრე იმპორტი. ეს იცის უბრალო ინგლისელმა ვაჭარმა, ეს თითქოს არ იცის მხოლოდ ბოლშევიკების კომისარმა მიკოიანმა.

ბოლშევიკები გაიძახიან, რომ მათ ლონდონში ათი მილიონი გირანჯის (ქართველ კომუნისტები კი ეს ათი მილიონი უცბათ ახ მილიონათ აქციეს!) კრედიტს აძლევდა ერთი ბანკი, რომ მთავრობას არ შეეშალა ხელიო. ამის გამო ჩემბერლენმა პალატაში შემდეგ განაცხადა: ერთ წელზე მეტი იქნება. რაც ჩემთან მოვიდა რაკოვსკი და გამოცხადა, რომ მის მთავრობას საშუალება ჰქონდა ათ მილიონზე გაცილებით მეტი თანხის საქონელი შეეძინა ინგლისში. მე მაშინვე ვსთხოვე რაკოვსკის არ ეთქვა ჩემთვის, თუ როგორ და სად უნდა განაწილებულიყო მისი მზარეო ეს თანხა, რადგანაც შესაძლებელია საბჭოთა მთავრობამ ჩემ ცუდ გადაწყვეტას ამაწეროს ყველაფერი, თუ თქვენ სასურველათ ვერ მოაწესრიგეთ თქვენი საქმეები მეთქი. გავიდა ხანი და ამ მილიონებზე ბოლშევიკებს შემდეგ კრიტიკა აღარ დაუძრავთ. მაშინ ამ მილიონებზე ერთნაირი პოლიტიკური მოსახრებით ლაპარაკობდენ, ალბათ ესლაც იგივე ლაპარაკებთო.

მიკოიანის განცხადებით, არკოსის გაჩრეკის სამი დღის შემდეგ მან მრავალ ამერიკელ და გერმანელ ფირმებისაგან მიიღო წინადადება, რომ მოსკოვს მათთვის გადაეცა ყველა დაკვეთანი იმავე პირობებში, რა პირობებშიაც ისინი ინგლისში უნდა შესრულებულიყო. ქართველი კომუნისტები კი ზემოთ აცხადებენ, ამერიკა კრედიტს აძლევს საბჭოთა რუსეთსო. ხოლო ამერიკის აქაური საქმიანი წრეები კატეგორიულათ უარსყოფენ ასეთ რამეებს. მკითხველს ემახსოვრება, რომ ამას წინათ ამერიკის დელეგაციამ უენევის საერთაშორისო ეკონომიურ კონფერენციაზე ოფიციალურათ უარყო ბოლშევიკების მიერ გავრცელებული ხმები, ვითომც ამერიკელების დელეგაციას და საბჭოთა რუსეთის წარმომადგენელთა შორის არამეღაპრეაყო ყოფილიყო კრედიტის, ან მოსკოვის მთავრობის შესახებ. ჩვენ ვიცით ავტოვარა. აცხადებდა დელეგაცია, რომ ასეთ ლაპარაკს ადგილი არ ჰქონია არც ამერიკის კერძო მოქალაქეებსა და რუსებს შორისო.

ბოლშევიკებს გულწრფელათ არც ის სწამთ, რომ ინგლისში დანაკლისის ანაზღაურებას ისინი გერმანიაში შესძლებენ. მათ ძლიერ კარგათ იციან, რომ გერმანიას ინგლისელ ბანკების და ფინანსისტების დაუხმარებლათ რუსეთისათვის გრძელ ვადიანი კრედიტის მიცემა დღემდისაც არ შეეძლო. და თუ სიტომ (ლონდონის ფინანსიური ცენტრი) ისევე ერთსულოვნათ დაუჭირა მხარი მომავალშიაც ინგლისის მთავრობის პოლიტიკას მოსკოვის მიმართ, როგორც ამას ამ ბოლო ხანებში შევბოდა, რუსეთს არა თუ არ შეეძლება თავისი საქმიანობის გაფართოება გერმანიაში, არამედ ის ვერ შესძლებს იმის გაკეთებასაც კი, რასაც დღემდე ახერხებდა.

ლონდონი. ივნისი, 1927 წ.

უცხოეთი საბჭოთა კავშირის შესახებ.

საბჭოთა რუსეთის დაუძღვრების დემონსტრაცია პირველ ყოვლისა შორეულ აღმოსავლეთში ვიხილეთ.

მანჯურის დიქტატორმა ჩანგ-სოლინმა პეკინში 6 აპრილს რუსეთის საელჩო გაჩხრიკა. როგორც ბოლშევიკთა წესი და რიგია, იქ სამხედრო მასალა და მრავალი დოკუმენტი აღმოჩნდა, საიდანაც ნათლათ სჩანს, რომ მოსკოვს ხელისუფლება კანტონის მთავრობას ეხმარებოდა, შეთქმულობას აწყობდა და ჩინეთის ხალხის სისხლით ვაჭრობდა.

მოსკოვმა ლიტვინოვის მეოხებით პროტესტი განაცხადა, თავისი ელჩი უკან გაიწვია. მაგრამ თავის ნოტაში ამავე დროს დასძინა: «საბჭოთა მთავრობა აცხადებს, რომ ის არასგზით არ წამოეგება პროვოკაციას, ვინც არ უნდა აწყობდეს მას და ყოველი საშველებით დაიცავს ხალხთა შორის მშვიდობიანობას.»

მთავრობა, რომელიც მუდამ ომით სპირდობდა და არევიდარევივს ამზადებს, უცებ მშვიდობიანობის მოტრფიალის ნიღაბს ამოფარა! და აი ევროპასაც თვალები აეხილა.

საფრანგეთის მთავრობის ოფიციალური «ტანი» 12 აპრილის ნომერში აცხადებს: «კარგი ნიშანია განათლებულ კაცობრიობის საერთო საქმისთვის, რომ საბჭოები ვერ ბედვენ და ან არ შეუძლიათ გადადგან ნაბიჯი, რასაც მათ უკარანახებდა ამ საქმის გამო დაკმაყოფილება. მოსკოვის ნაციონალიზმი პასუხი ჩანგ-სოლინის ნაბიჯზე გაკვეთილია ყველა ერისთვის. რომელთაც დაფრთხობას ლამობდნენ ბოლშევიკთა მედიდურობით და რომელნიც კარგათ დაიმხსოვნებენ, რომ საბჭოთა რუსეთი გამოჩნდა როგორც ბუმბერაზი თიხის ფენებზე.»

რაკი ჩინეთმა საბჭოთა რუსეთის დაუძღვრება ცხადპყო, მისი მონაწილეობა ენევის ეკონომიურ კონფერენციაზე ადვილი გასაგებია. მაგრამ ბევრისათვის სრულიად მოულოდნელი იყო ოსინსკის განცხადება, რომ «საბჭოთა მთავრობის მიზანია კაპიტალისტურ სისტემასან თანაარსებობა და თანამშრომლობა.»

ეს მსოფლიო რევოლიუციის იდეის მიტოვებაა. მოსკოვის დიქტატორები კრედიტებს ეძებენ და ბურჟუაზიულ ფერუმარლით იკაზმებიან. მაგრამ ამ შემთხვევაშიც ბოლშევიკთა იმედი გატრუვდა. ეს სამსახური მსოფლიოს წინაშე რუსეთის «მეგობარ» გერმანიას მიუძღვის. გერმანულ დელეგაციის განცხადებით ენევის ეკონომიურ კონფერენციაზე მეფის რუსეთის წილი საერთაშორისო აღებმცემობაში 2.705 მილიონ მარკას უდრის და მხოლოდ 3.4 პროც. წმრმოადგენდა. ამ მხრივ ის უკან იდგა ბელგიასა და პოლანდიაზედაც. საბჭოთა რუსეთის აღებმცემობა ათჯერ დაეცა ომის წინა დროსან შედარებით და საერთაშორისო ვაჭრობის მხოლოდ 0.3 პროც. წარმოადგენს. საბჭოთა რუსეთის ეკონომიური დაუძღვრება ყველასთვის აშკარა შეიქნა.

ამით ინგლისში ჩიდავი გამოეცალა ლეგენდას, თითქოს რუსეთთან ეკონომიური საქმიანობით შეიძლებოდა უმუშევრობის მოსპობა.

ვინაიდან დიდი ხანია ცხადი იყო, რომ რუსეთი ინგლისის წინააღმდეგ შეთქმულობას აწყობდა, ბოლდვინის მთივრობამ ლონდონში 12 მაისს სავაჭრო დელეგაცია და «არკონი» გაჩხრიკა, ხოლო 26 მაისს პარლამენტმა საბოლოოთ მიიღო მთავრობის წინადადება რუსეთთან დაპლაშტიურ ურთიერთობის გაწყვეტის შესახებ. საინტერესოა ის გარემოება, რომ წინადადებას ხმა მისცა ლიბერალთა ნაწილმა, ხოლო უმრავლესობამ ლიდ-ჯორჯის მეთაურობით თავი შეიკავა და მით ფაქტიურათ მთავრობის ნაბიჯი დაადასტურა.

როგორ შეხვდა ამას დანარჩენი ევროპა? საბჭოთა რუსეთი სერიოზულ ყურადღებას ამხანათ საფრანგეთს აქცევს, რომ ამ გზით თავისი შელახული პრესტიჟი ოდნავ მაინც გამოასწოროს.

ამიტომაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ეძლევა საფრანგეთის ოფიციალური «ტანი»-ს განცხადებას.

ის სწერს:

«ლონდონსა და მოსკოვს შორის ურთიერთობის შეწყვეტას უეჭველია ღრმა გამოძახილი ექნება ევროპის საერთო პოლიტიკაზე საბჭოთა მიმართ. ამ შემთხვევაში ნი

დაბი აშკარათ ჩამოხადეს კრემლის დიქტატორებს, ვინაიდან ბოროდინის შესახებ მოსკოვმა აშკარათ მოიტყუა და ორპირობა გამოიჩინა. იმ დროს როცა მან ფორმალური გარანტია მისცა, რომ ბოროდინი როგორც კერძო მოქალაქე იმყოფებოდა ჩინეთის სამსახურში, ახლა დამტკიცებულია, რომ ბოლშევიკთა აგიტატორი, რომელმაც, როგორც კანტონისა და ხანკოუს მთავრობის მრჩეველმა, მთელ ჩინეთში კომუნისტური კამპანია გააჩაღა, ბრძანებებს პირდაპირ მოსკოვისაგან იღებდა. უკვე დამტკიცებულია, რომ მთელი რევოლუციონური საქმიანობის სულის ჩამდგმელი და ხელმძღვანელი თვით საბჭოები, და რომ ე. წ. მუშური მთავრობა დგას დანამდვილებით მესამე ინტერნაციონალის ბოლშევიკურ ნაბიჯთა ზურგს უკან, რომელიც თავის მხრივ სავსებით გაერთიანებულია საბჭოთა ხელისუფლებასთან. ამ ჟაქტის აღნუსხვას, რომლის შესახებ არავითარი ეჭვი არ შეიძლება, აქვს მნიშვნელობა არა მხოლოდ ინგლისისათვის. ეს ყველა ერს აინტერესებს».

ვის ჩიხერინის ცდას საფრანგეთთან მორიგებისა ყოველივე ნიადაგი ეცლება.

მთელი დასავლეთი ევროპა იძულებული ხდება გამოარკვიოს თავისი დამოკიდებულება საბჭოთა რუსეთთან. და აი მოსკოვის ინტერნაციონალის წინააღმდეგ გალაშქრება უკვე დაიწყო.

ამ მხრივ დიდად საყურადღებოა საფრანგეთის მთავრობის განცხადება დებუტატთა პალატაში 27 მაისს. შინაგან საქმეთა მინისტრმა ალბერ სარრომ, რადიკალსოციალისტთა პარტიის წევრმა, თავს სიტყვაში კომუნისტთა წინააღმდეგ სხვათაშორის წარმოთქვა: «რას ეტრფიან კომუნისტები? საფრანგეთის დანგრევას, უცხოელთა სასარგებლოთ ჯაშუშობის მოწყობას. სამოქალაქო ომის გაჩაღებას. ამით ისინი თვით აყენებენ თავის თავს კანონის გარეშე (მქუხარე ტაში)... ძველ მარქსიზმსა და ახლანდელ კომუნისმს შორის არსებითი განსხვავებაა. და ეს აიხსნება რუსული ზეგავლენით კომუნისმზე. ძველ მარქსიზმს მოემატა ორი ელემენტი: რუსული მესიანობა და განსაკუთრებული რუსული ინტერესები. ჩვენ მოწამე ვხდებით განსაკვიფრებელ მოვლენისა—რევოლუციონური კომუნისმისა და ახირებულ რუსულ იმპერიალიზმის გაერთიანებისა... სადაც თქვენ გაივლით—მიმართავს ის კომუნისტებს—იქ ხელათ იქმნება ომის ატენის საშიშროება... რასაც თქვენ აკეთებთ, აშკარათ სიანს მოსკოვის ხელი და ბრძანება (მქუხარე და ხანგრძლივი ტაში).»

სიტყვის გათავების შემდეგ ბ. სარროს მიესალმა მთავრობის თავმჯდომარე პუანკარე.

3 ივნისის სნდომაზე დებუტატმა სულიემ კომუნისტურ პარტიის მეთაურს კაშენს მიმართა: «თქვენ, ბ-ნო კაშენო, ფრანგებს უწოდებთ დამმონებელთ და კოლონიზატორებს, მაგრამ როგორ მოექეცით თქვენ აყვავებულ საქართველოს ან აზერბეიჯანს?»

საქართველოს აჩრდილი მოსვენებას არ აძლევს მოსკოვის დიქტატორებს და მათ აგეტრებს. დღეს ისინიც ნათლათ გრძნობენ, რომ დამოუკიდებელ საქართველოზე თავდასხმამ მათ მსოფლიოში სახელი სავსებით გაუტეხა და შუბლზე იმპერიალისტური დალი სამუდამოთ მიაკრა.

ამერიკის შერთებულ შტატების ელჩმა მირონ ჰერიკმა საფრანგეთში რუსეთის დიქტატორთა წინააღმდეგ ამერიკის დამოუკიდებლობის წლისთავზე 30 მაისს საყურადღებო სიტყვა წარმოსთქვა. ასეთი რამ დიპლომატის პირიდან ჯერ არსათ არავის სმენია.

«უტიფარი, გამათახსირებელი ჩარევა—განაცხადა მან—მსოფლიოს ყველა ქვეყნების მმართველობაში, რომელსაც აწარმოებენ შემპარავი და მოსყიდული პროპაგანდის სისტემის საშუალებით არამც თუ არ შესუსტდა, არამედ უფრო და უფრო ფართოვდება...»

«საუწყუნეთა განმავლობაში კულტურული ერობი გვირუკი სიმტკიცით იბრძოდენ არა მარტო პოლიტიკური თავისუფლებისა, არამედ აგრეთვე ადამიანთა შორის კეთილდღეობის რაც შეიძლება უფრო ფართოდ გავრცელებისათვის. და აი, იმ მომენტში, როცა მათ რამოდენიმეთ საბუთი აქვთ იფიქრონ, რომ ეს ხანგრძლივი ცდა წარმატებით უნდა დაგვირგვინდეს, მათ წინ ეღობება ახალი ექსპერიმენტი წარმოებულ ხალხის სახელით იმ მთავრობის მიერ, რომელიც დღემდე გამოაშკარავდა მთელი

ქვეყნის წინაშე როგორც უფრო ტირანიული, უფრო მხაგვრელი, ვინემ რომელიმე წინანდელი დესპოტიზმი ყოფილა. როცა წესრიგიან ქალაქში ცოფით შეპყრობილი კაცი ქუჩებში დარბის, უბირველესი საზრუნავია მისი დამწყვდევა და მხოლოდ შემდეგ მისი წამლობა; რასაც თვით ის ლაპარაკობს თავის ავანტურაობაზე, არავისთვის ანგარიშ გასაწევი არ არის. სანამ ის აშვებულა და კბენის საშუალება აქვს.

«დაავადებული დემოკრატია შეიძლება შეიქნეს იმოდენადვე დიდი საშიშროება, როგორსაც წარმოადგენს უგიყესი გიჟ მეფეთა შორის; გონება დაკარგული ერთი ნერონზე უფრო საშიშარია. და მე ვაცხადებ, რომ რაც ჩვენ, ამერიკელებს შეგვენება, ჩვენ, რომელთაც 7 წელი ვაწარმოვეთ ომი ჩვენი დამოუკიდებლობის, ბედნიერების, ბედნიერების პირობების უზრუნველსაყოფათ, ჩვენ არ შეგვეფერის რომ მივუშვათ ხელშეუშლელად ითარეშოს ადამიანთა იმ ბრბომ, რომელიც გაბატონდა კეთილსა და ნიჭიერ რასაზე, და რომელიც სატანიური მოურიდებლობით ცდილობს მოსდოს მომავდინებელი საწაშლავი ჩვენს თანამოქალაქეებს და ააფეთქოს დაწესებულებანი, რომლებმაც ჩვენს კონტინენტს კეთილდღეობა და ბედნიერება მოუპოვა...»

«ჩვენ გადაწყვეტილი გვაქვს ისეთივე შეუდრეკლობით დავიცვათ ჩვენი ქვეყანა ბოლშევიზმის წინააღმდეგ, როგორც ჩვენმა წინაპრებმა დაიცვეს ის ტირანის წინააღმდეგ...»

უფსკრული კაცობრიობასა და მოსკოვში მოკალათებულ დიქტატორთა შორის იმდენათ ღრმავდება, რომ მათ წინააღმდეგ დიპლომატიებიც კი ამეტყველდნენ.

მცირე ანტანტა ემზადებოდა საბჭოთა რუსეთის იურიდიულათ ცნობას. როგორც ჩეხოსლოვაკიაში, ისე იუგოსლავიაში ეს საკითხი მოგვარებულათ მიჩნდათ. გამონაკლის მხოლოდ რუმინია წარმოადგენდა, ვინაიდან რუსეთის იმპერიალისტებს ბესარაბიის დაკარგვა ჯერ კიდევ ვერ მოუწელებიათ.

ინგლის-რუსეთის დიპლომატიურ ურთიერთობის გაწყვეტის შემდეგ მცირე ანტანტამ თავის განზრახვაზე ხელი აიღო. ამიერიდან საბჭოთა რუსეთის მთავრობის ცნობაზე ლაპარაკიც არ შეიძლება.

რუსეთ-ავღანისტანის ურთიერთობა დღითი დღე უარესდება. ავღანელები, როგორც საერთოთ აუსულმანური ერები, ანგარიშს ძალას უწევენ. მას შემდეგ, რაც გამოაშკარავდა რუსეთის დაუძღურება შიგნით და გარეთ, ავღანისტანის მთავრობაც რუსეთს ზურგს აქცევს. მან გამოიყენა მოსკოვი ავღანისტანის დამოუკიდებლობის გასამტკიცებლათ, ახლა კი ისევ ევროპისაკენ იცქირება.

საბჭოთა დიპლომატია მთელ ხაზზე მარცხდება. მისი ურთიერთობა ოფიციალურ წრეებთან უფრო და უფრო მწვევდება.

შემდეგ ნომერში მკითხველთ გავაცნობთ, როგორია საბჭოთა რუსეთის მესვეურთა ურთიერთობა ევროპა-ამერიკის არაოფიციალურ წრეებთან.

ღმი მუშებს, წავი ბუჩქუაზიას!

(საბჭოთა დელეგაცია ქენევის ეკონომიურ კონფერენციაზე)

საერთაშორისო კონფერენციას, რომელიც შესდგა ქენევაში, არ ქონდა დასახული პოლიტიკური მიზნები. მას უნდა აღენიშნა საერთაშორისო ეკონომიური პოლიტიკის გეზი. გათვალისწინებია საერთო ხასიათის ზომები, რომელთა გატარება ხელს შეუწყობს მეურნეობის აღორძინებას ყველა ქვეყნებში. მიუხედავად ვიწრო ეკონომიური ფარგლებისა, მას მიეცა დიდი პოლიტიკური მნიშვნელობა, განსაკუთრებით მასზე საბჭოთა დელეგაციის მონაწილეობით. ათი წლის ვარჯიშობის შემდეგ, საბჭოთა სახელმწიფოს ქურუმები პირველად ხვდებიან კაპიტალისტურ ეკონომიურ წესის წარმომადგენლებს საქმიან მუშაობაში. რით მოვიდოდნენ ისინი კონფერენციაზე, რას დაუპირდაპირებდნენ ისინი თავის მოწინააღმდეგეებს?—აი რით იყო დაინტერესებული ევროპის საზოგადოებრივი აზრი. მოვლოდნენ ორ ერთი მეორის შეურიგებელ ეკონომიურ წესის დაპირდაპირებას.

გაკვირვებას სახლვარი არ ქონდა, როდესაც კონფერენციაზე პირველად გაისმა სოკოლნიკების ხმა. ის უფრო სამოყვროთ მოსულის ხმას ჰგავდა, ვინემ მტრისას. პირ-

ველ სიტყვაშივე მან ფართო რევერანსი გაუქვთა ევროპის ბურჟუაზიას და სცადა, დაეჯერებინა ის, რომ კომუნისტური წარმოების წესის არსებობა არ ეწინააღმდეგება ბურჟუაზიულ და კაპიტალისტურის არსებობას და რომ სრულიად თავისუფლად შეიძლება მათი შეთავსება, თანამშრომლობა და შესმატებულება. ამ გამოსვლამ ირონიული ღიმილი მოგვარა ბურჟუაზიას და საგონებელში ჩააგდო ევროპის კომუნისტურათ განწყობილი ელემენტები. (სამწუხაროთ აქ კიდევ მოიძებნება ისეთი გულუბრყვილი ხალხი რომლებსაც ჯერ კიდევ სწამთ მოსკოველთა ნამდვილი კომუნისტობა და სოციალისტობა). სხვა გამოსვლებმა შეავსეს ეს პირველი შთაბეჭდილება. იმ პოზიციასში ბურჟუაზიულ ევროპისადმი, რომელიც სრულიად აიღო პირველ სიტყვაში, შემდეგ გამოსვლებს არავითარი ცვლილება შეუტანიათ.

სულ სხვა პოზიცია დაიკავა საბჭოთა დელეგაციამ ევროპის მუშათა მოძრაობისა და წარმომადგენლების მიმართ. პროფკავშირთა წარმომადგენელი ლეპსე პირველ სიტყვაშივე დაეტყვა მუშათა ჯგუფს კონფერენციასზე. მან წაუკითხა გრძელი ნოტაცია ევროპის მუშებს, საყვადური უთხრა ამსტერდამის ინტერნაციონალს და მის ლიდერებს და და აუწყა კონფერენციას, რომ ევროპის მუშებს ესაჭიროება თურმე რვა საათის სამუშაო დღე, ხელფასის მომატება, კავშირების და გაფიცვების თავისუფლება და ყველა უმუშევართა სახელმწიფო ხარჯზე აყვანა.

ამ უადგილო და შეუფერებელმა გამოსვლამ აიძულა ამსტერდამის გაერთიანების წარმომადგენელი, ფრანგი ლეონ ჟუო, ასულიყო ტრიბუნაზე და კომუნისტ-მომუნისათვის დაენახებია მისივე მახინჯი სახე. ჟუომ აღნიშნა რომ ლეპსეს მიერ ჩამოთვლილი არც ერთი პირობა არ არის განხორციელებული საბჭოთა «სოციალისტურ სამთხევში»: რომ შრომის ნაყოფიერება იქ შეუღებულად დაბალია, ხელფასი ნაკლებია, უმუშევრობა, თუ მეტი არა ნაკლები მაინც არ არის, სანიტარული და ჰიგიენური პირობები არაფერს არ გავს, უმუშევრები იღებენ უფრო ნაკლებ დახმარებას, ვინემ ბევრ კაპიტალისტურ ქვეყნებში და არც რვა საათის სამუშაო დღე არის ფაქტიურად განხორციელებული. იქ გამეფებულია ტერორი თვით მუშებზედაც კი და ნასახიცი კი არ არსებობს კრეების, სიტყვის და ბეჭედის თავისუფლებისა. «განიკურნეთ ჯერ საკუთარი თავი, მიუციეთ პოლიტიკური თავისუფლება ხალხს და შემდეგ გვიკითხეთ ნოტაციებიო, დასძინა ჟუომ.

ჩისში მომწყვდეულ და გაბახებულ ლეპსეს გამოესარჩლა თვით დელეგაციის თავი, ოსინსკი. მან ბავშვური კვენით განაცხადა, რომ ცესესუთ თავმჯდომარეა და ყველა ციფრები კარგათ იცის, რომ ის საესებათ ჩახედულია ციფრთა საიდუმლოებაში და შემდეგ აეტორიტული კილოთი ამცნო კონფერენციას, რომ საბჭოთა კავშირში სამუშაო დღე უდრის 7, 57 საათს. ამ განცხადებას, რა თქმა უნდა, არავინ დაუჯერა: მოსკოვის ციფრების ღირებულება კარგათ იციან, იციან რომ სოვდებიასში მათემატიკაც კომალრიცხვაზეა და რომ ის ვალდებულია მხარი დაუჭიროს ხელისუფლებას, უჩვენოს ის, რაც გაბატონებულ პარტიას უნდა და გამოადგება. ფრანგი დელეგატი, ლუშერი, ირონიულათ შევეკითხა ოსინსკის, რა წესითაა გამოანგარიშებული ეს ციფრიო. საბჭოთა სტატისტიკის უსტაბაში უცოდინარ შეგირდივით დაიბნა, პასუხი ვერ მისცა, ვადა ითხოვა—მოსკოვს უნდა შევეკითხოო; მერე სამი დღე კონფერენციასზე აღარ გამოჩენილა, ხლოო ბოლოს ბოდიშის კილოთი განაცხადა—გამოანგარიშების დროს სახეში მიღებულია მშრომელთა ისეთი კარტეგორიები, რომელნიც 6 და 4 საათს მუშაობენო. ამ განმარტებამ სულ გააბათილა მისი პირველი ცნობა. აქ კიდევ ჟუო ჩაერია საქმეში: მან გააცნო კონფერენციას კაპლანის (შრომის დაცვის განყოფილების გამგეა შრომის კომისარიატში) სიტყვა, საბჭოთა გახუთებში მოთავსებული, საიდანაც ნათლათ სჩანს რომ ზოგიერთ დარგებში მუშები ცხრა და ცხრა ნახ. საათს მუშაბენ, რასაც კაპლანი ნარდათ მუშობის გაზომიებით ხსნის. ოსინსკიმ მოინდომა ამის უარყო: აქ ჩათვლილია ის დროც, როცა მუშები გზაში არიანო და სხ. ამან აშკარა სიცილი გამოიწვია: მკვენარა დელეგატი მოსამზადებელ კლასის ჩაჭრილ შეგირდის მდგომარეობაში ჩავარდა.

დელეგაცია იძულებული შეიქნა აღეარებია აგრეთვე, რომ მუშის ხელფასი რუსეთში მცირეა და დახმარებასაც იქ უმუშევრები ნაკლებს იღებენ, ვინემ ევროპაში. საბჭოთა დელეგაცია ყოველთვის შემთხვევით სარგებლობდა, რათა კონფერენციასზე ევროპის მუშათა დელეგატებს გათიშოდა. ამავე დროს სცილობდა მისი ბურჟუაზიული ნაწილის გული მოეგო. მუშათა ჯგუფმა შეიტანა კომისიაში წინადადება პრო-

ტექციონიზმის დასაძლევად შეესწავლათ ევროპის საბაჟო კავშირის შექმნის შესაძლებლობა. ერთად ერთი დელეგატი, რომელიც წინააღმდეგა ამ წინადადებას, იყო სოკოლნიკოვი. ასე ახორციელებენ ისინი მუშათა საერთო ფრონტს. სამაგიეროდ, მთავარი მათი ცდა იყო საერთო ენის გამოანხვა კაპიტალისტებთან და ალბათ ამიტომ წამდაუწუმ ესხმოდენ თავს მუშების წარმომადგენლებს.

კომფერენციის პრაქტიკულ მუშაობაში მათ მონაწილეობა ვერ მიიღეს, რადგან საბჭოთა «ეკონომისტებს» საამისო მომზადება და უნარი არ აღმოაჩნდათ. ამის ალღო მათ ადრე აუღეს საქმიან ევროპიელებმა: პირველ დღეებშივე გაქარწყლდა კურიოზის ინტერესი, რომელიც მათ ჩამოსვლამ გამოიწვია. არც უჯჯროდენ მათ და არც ანგარიშს უწევდენ. დარჩა მათი გამოსვლებისაგან შთაბეჭდილება იდეური კაპიტულიაციისა იმ ეკონომიურ სისტემის წინაშე, რომელსაც ისინი სიტყვიერად ასეთი რიხით და ტრახბხით ომს უცხადებენ. ენევაში მათ საბოლოოდ დაიჩიქეს კაპიტალიზმის წინაშე და და ხელგაშვერილნი ემუდარებოდენ დახმარებას, კრედიტებს და სუბსიდიებს. კაპიტალისტებმა კი მედიდური, ირონიული სიცილით უპასუხეს ამ მუდარაზე. მათ ასეთმა მოქმედებამ უმძიმესი შთაბეჭდილება დასტოვა ევროპის მუშათა წრეებში: ბოლშევიკური «მუშათა საერთო ფრონტის» ლოზუნგის სიყალბე საგსებით გამოაშკარავდა ენევაში. ევროპის კომუნისტებს ძვირად დაუჯდებათ საბჭოთა დელეგაციის მარტვი ენევაში. ის უკვე გახდა საბაზი კომუნისტურ წრეებში განხეთქილების გაღრმავების და გამწვავების. კომუნისტური ოპოზიცია ევროპაში სამართლიანათ აღნიშნავს, რომ მოსკოვმა ენევაში გადაჭრით აიღო ხელი სოციალურ რევოლუციანზე, რომ ის ებრძვის მუშებს და სცდილობს ბურჟუაზიას დაუახლოვდეს; ევროპის პროლეტარიატის და საბჭოთა რუსეთის გზები ერთმანეთს დაშორდნო. ევროპის მუშების თვალში მოსკოვის ნამდვილი ბუნების გამოსააშკარებლად მრავალ თვის პროპაგანდა-აგიტაცია ვერ იხამდა იმას, რაც ჰქნა საბჭოთა დელეგაციამ ენევაში.

შ. აბღ—ი.

ს ა ბ ჯ ო თ ა რ უ ხ ე თ ი ო .

(საინფორმაციო)

ვარშავაში ვოიკოვის მოკვლას სტალინმა უპასუხა მასიურ ხვრეტის განახლებით. მთელი ქვეყნიერების პრესა—რა თქმა უნდა, მოსკოვის ხელქვეითთა გამოკლებით—ერთხმად და სასტიკად გმობს ამ ახალ ბარბაროსობას. გერმანიაშიც კი, რომელიც თავისი საერთაშორისო მდგომარეობის გამო უფრო დაინტერესებულია რუსეთთან კარგი განწყობილება შეინარჩუნოს, ყველა მიმართულების პრესა აღშფოთებას გამოთქვამს სისხლიან ტერორის განახლების გამო. —მძევლების ხვრეტის განახლებით საბჭოთა რუსეთმა თავისი თავი კულტურულ სახელმწიფოთა გარეშე დააყენაო, სწორედ თვით მემარჯვენეებიც კი და გერმანიის მემარჯვენეები ხომ ყველაზე უფრო ენერგიული მომხრენი არიან რუსეთთან კავშირის. მიუხედავად უკიდურესი მემარჯვენე გაზეთი «ფელკიშერ ბეობახტერ»-ი მოითხოვს: მოსკოვის განუკითხავ ხვრეტის საპასუხოდ ევროპის ყველა სახელმწიფოებმა უნდა დაატუსაღონ და მძევლებად გამოაცხადონ ყველა აქ მყოფი ბოლშევიკებიო. საერთო აზრია, რომ ამით მოსკოვმა კიდევ უფრო გააუარესა თავისი ისედაც ცუდი საერთაშორისო მდგომარეობა, გაიძლიერა ინგლისის პოზიცია; რომ ასეთი უგუნურების ჩადენა შეეძლო მხოლოდ იმ მთავრობას, როელმაც წონასწორობა და სიმშვიდე დაკარგა და პანიკას მიეცა. მართველთა გაწიწმატება გამოწვეულია არა ვარშავაში ვოიკოვის მოკვლით, არამედ საბჭოთა რუსეთის შინაგან საშიშ მდგომარეობითო.

მართლაც უცხოეთში მიღებულ უტყუარი ცნობებით ამ უკანასკნელ კვირებში შინაგანი კრიზისი საბჭოთა რუსეთში მეტის მეტად გამოწვევდა. «სოციალისტურ უწყებას» სწორედ მოსკოვიდან: «ხელმძღვანელ კომუნისტურ წრეებში პირდაპირ განსაცვიფრებელი არევდარევა სუფევს. როგორც სახელმწიფო. აგრეთვე პარტიული აპარატი მხოლოდ ინერციის ძალით მუშაობენ... აღარავის არ შერჩენია ძველებური რწმენა რომ ცეკამ იცის საით მიჰყავს პარტია».

ჩინეთის პოლიტიკის მარცხმა და ეკონომიურმა არევ-დარევამ კვლავ გააძლიერა პარტიული ოპოზიცია, შესძინა მას გამბედაობა ისევ ამოეღო ხმა სტალინის კლი-

კის წინააღმდეგ. ინგლისის ამბებმა ხომ სასტიკათ დასცა ხელისუფლების და კერძო სტალინის ავტორიტეტი. 84 ცნობილ ოპოზიციონერს გადაუციათ პოლიტიუროსათვის წერილი, რომელიც ასწერს საბჭოთა ხელისუფლების უმწეო მდგომარეობას. წერილში აღნიშნულია ხელისუფლების ეკონომიურ პოლიტიკის გაკოტრება: ეკონომიური წონასწორობა დაკლებულია მხოლოდ «გლეხობის გაძარცვის» საშვალებით; ინდუსტრიის ნაწარმოების ფასები კვლავ იზრდება, გლეხობის უკმაყოფილება უფრო და უფრო მწვავედება. პოლიტიკურად ვერ შეასრულა თავისი უკუდო ინდუსტრიალიზაციის პლანიც კი; არც ერთი მისი დაწყებულია ეკონომიურ სფეროში არ მართლდება. სწორედ ესაა ყველაზე უფრო გვესაუბრობდა ვეროპის კაპიტალის დახმარება და სწორედ ესაა პოლიტიკურად თავისი «ბრძული» პოლიტიკით მიაღწია ინგლისთან აშკარა კონფლიქტს და ეკონომიურ ბლოკადის თითქმის განახლებას. ახლო მომავალში მოსალოდნელია უმუშევრობის ზრდა და ხელფასის დაცემა, ხელისუფლებამ აამხედრა თავის წინააღმდეგ მუშათა და გლეხობის მასებიო. თუ მოუსაველიანი წელიწადი დაგვირჩა, უკვე წელს დატრიალდება კატასტროფა—სწერენ ოპოზიციონერები. წერილს პირველი ტროცკი აწერს ხელს.

ოპოზიციონერები კომინტერნის აღმასკომის სხდომაზეც გამოსულან სტალინის დამღუპველი პოლიტიკის მხილებით უცხო დელეგატების წინაშე. ყველა ამ გარემოებათა წყალობით კომუნისტურ ხელმძღვანელ წრეებში შეიქმნა მეტად მწვავე ურთიერთობა, ამას დაემატა ვოიკოვის მოკვლა, ყუმბარის გადაღდება კომუნისტურ კრებაზე პეტროგრადში, ტუროვის მოკვლა და საზოგადო ტერორისტული აქტების გახშირება.

დეკემბერმა გვაუწყეს, რომ სტალინმა მოახერხა კიდევ ერთხელ შეემუსრა ოპოზიცი: ტროცკი და ზინოვიევი ცეკიდან გამოურიცხავთ. რა თქმა უნდა, ეს არ სწყევტს კომპარტიის შინაურ კრიზისს და მით ნაკლებ ქვეყნის შინაურ არე-დარევას. პირიქით, უკანასკნელი ცნობებით არე-დარევა და პანიკა მმართველთა რიგებში იზრდება, იზრდება აგრეთვე მოსახლეობის უკმაყოფილება და ანარქია საბჭოთა სამეფოში.

ქ ა პ ი ტ ო ნ ა ნ ჯ ა ფ ა რ ი ძ ი ს ბ ე დ ი .

1925 წლის სექტემბერში, ქალაქ კამენცში, გეპეუმ დაატუსაღა ამხანაგი კაპიტონ ანჯაფარიძე, რომელიც გეპეუს ცნობით, საზღვარზე უნდა გადასულიყო. მასთან ერთად დატუსაღებულ იქმნა მისი გადმომყვანი, ვინმე პოლონელი.

ამს. ანჯაფარიძის დატუსაღების გამო საბჭოების პრესამ, გეპეუს კარნახით, ასტეხა ჩვეულებრივი ცილისწამების კამპანია ჩვენი პარტიის წინააღმდეგ; როგორც მასთან დაკერილი პოლონელი, აგრეთვე თვით ანჯაფარიძე უცხო სახელმწიფოს ჯაშუშებათ გამოაცხადეს და სხვ. ჩვენ მაშინვე ვამხილეთ უცხოეთის პრესაში გეპეუს ეს პროვოკაცია ჩვენი პარტიის მიმართ. ესაა შეძლება გვაქვს ნათელი მოფიხნით ანჯაფარიძის დატუსაღებას და მის ბედს. საქართველოდან, ჩვენი ამხანაგებისაგან მივიღეთ შემდეგი უტყუარი ცნობები ამ საქმის შესახებ:

ამ ორი წლის წინად კიევში არსებობდა ადგილობრივი მცხოვრებ ქართველთაგან შემდგარი საქართველოს გამათავისუფლებელ მოძრაობის დამხმარე ორგანიზაცია. ჯერ კიდევ ანჯაფარიძის კიევში ჩამოსვლამდე ამ ორგანიზაციის დაუახლოვდა გეპეუს რამდენიმე ჯაშუში. პირველმა ვინმე ანანიშვილმა (რომელსაც ზედმეტ სახელათ ოთარი ჰქონია) გასცა კიევის ქართველთა ორგანიზაცია. შემდეგ დატუსაღებულ იქნა საქართველოდან ჩამოსული ჭიათურელი გოგორიშვილი (მეტსახელი—არეშიძე ნიკოლოზ, კალია), რომელიც თავის თავს პოლიტიკურ დენილს უწოდებდა. ის გეპეუმ თავის ავენტათ გაიხადა და განათავისუფლა, რათა მისი საშუალებით თვალყური ედევნებია ქართველ პოლიტიკურ გადმომხვეწილთა ჯგუფისათვის კიევში. ამგვარათ კიევის ქართველთა ორგანიზაციის ირგვლივ გაიბა ქსელი ჯაშუშობის და პროვოკაციის, რომელსაც თვით მოსკოვის გეპეუ ხელმძღვანელობდა უშუალოთ. აი ამ ქსელში გაება საქართველოდან გამობრუნებული კაპიტონ ანჯაფარიძე. კიევში ის გეპეუმ არ დაიჭირა, გააყვლა ჯაშუშები და შეიპყრო 1925 წლის სექტემბრის დამდგეს კამენცში, როგორც ზევით ვთქვით, ერთ პოლონელთან ერთად, რომელსაც ის საზღვარზე უნდა გა-

დაეყვანა. ამის შემდეგ დაატუსაღეს კიევში მრავალი ქართველი (გოგლიჩიძე ბიჭიკო და სხვები), რომლებზედაც ზემოაღნიშნულ ორგანიზაციაში მონაწილეობის ეჭვი ჰქონდათ.

მაგრამ პროვოკაცია ამით არ დამთავრებულა. გეგმულ მთელი ნერგია იქითგან მიიმართა, რომ კაპიტონ ანჯაფარიძისათვის მოეხვია თავზე უცხო სახელმწიფოს სასარგებლოთ ჯაშუშობა, რომელიც ის ვითომც საქართველოს ს.-დ. ორგანიზაციების და საზღვარგარეთულ ს.-დ. ბიუროს ინსტრუქციებით აწარმოებდა მასთან დაუვიროლ პოლონელთან ერთად. ამისათვის საბჭოთა პრესაში ატეხილ იქმნა მთელი კამპანია; გამოაცხადეს სხვათა შორის თითქოს ანჯაფარიძეს და მის მხლებელ პოლონელს დატუსაღებისას აღმოაჩნდათ «უტყუარი საბუთები», მათი ჯაშუშობის დამამტკიცებელი. ნამდვილად კი არაფერი ამის მსგავსი, რა თქმა უნდა, არ ყოფილა. პოლონელს აღმოაჩნდა მხოლოდ რუსული წიგნი, საბჭოთა ლეგალური გამოცემა, რომელიც ყველა წიგნის მალაზიებში იყიდებდა რუსეთში. ანჯაფარიძეს კი დაუპირეს არა ლეგალური «ჩვენი ერთობა» (საქართველოს ს.-დემ. ცენტრ. კომიტეტის ორგანო) და ორი პროკლამაცია ჩვენი ც.კ.—ისა, საქართველოში არალეგალურად გამოცემული.

ასეთი «საბუთები» თვით გეგმუმიც ვერ მიიჩნია საკმარისათ და მიზნის მისაღწევით თავის ჩვეულებრივ საშუალებებს მიმართა. ტუსაღები გეგრ ათრიეს მოკაცვსა და კიევის შუა, შემდეგ 8 თვე ჰყავდათ დამწყვედული კიევის გეგულს ნესტიან და უსინათლო სარდაფში. წვადების საშუალებით და თავისუფლების და ფულის დაპირებით სცადეს აეძულებიათ პოლონელი მიეცა ჩვენება, რომ ის პოლონეთის ჯაშუშია და რომ ანჯაფარიძეც ს.-დ. ბიუროს დავალებით საჯაშუშოთ ჩამოვიდა უცხოეთიდან. მაგრამ სასურველი შედეგი ვერ მოიღეს.

ფიზიკურათ სუსტ ანჯაფარიძეს სარდაფში ჰაერის ნაკლებობის და სინესტისაგან გამოაჩნდა ტუბერკულოზის ნიშნები, გოგლიჩიძე კი დაავადმყოფდა რევმატიზმით. მხოლოდ 1926 წლის აპრილში გადაიყვანეს ისინი გეგეუდან ჩვეულებრივ საპყრობილეში. აქ იწყება ახალი ოინი გეგეუსი: პროვოკატორი გოგორიშვილი ვითომ ხელახლა შეიპყრეს და ჩასვეს ანჯაფარიძის და გოგლიჩიძის საკანში საპროვოკაციოთ. ამ ოინმაც ვერ მიაღწია მიზანს. საქმეს ბოლო არ უჩნდა, გეგეუ მას ათრევედა რაიმე «საბუთის» მსგავსის შეთხზნის იმედით. მისში (1926 წელი) ანჯაფარიძემ და გოგლიჩიძემ მოითხოვეს მათი საქმის ჩვეულებრივ სასამართლოსთვის გადაცემა და ამ მიზნის მისაღწევათ დაიწყეს შიმშილობის ვაფიცვა. სამი დღის შიმშილის შემდეგ მოთხოვნილება დაკმაყოფილებულ იქნა: საქმე გადაეცა საოლქო სასამართლოს გამოძიებელს. ეს შეუდგა ხელ-ახალ «გამოძიებას» გეგეუსთან ერთად. 1926 წლის ზაფხულში გამოძიება დამთავრდა და მასალა გადაეცა საოლქო სასამართლოს ბრალმდებელს, მაგრამ, როგორც სჩანს, საქმის ჩვეულებრივი წესით გარჩევა სასიფათოთ იქნა მიჩნეული: გამოძიების მასალა არ იძლეოდა საბუთს ტუსაღებისთვის წაყენებითა ჯაშუშობის ბრალდება. ამგვარათ უნდა ჩამოიღოთ გეგეუს მთელი პროვოკაცია. მაგრამ აქ საქმეში ჩაერია ოლქის იუსტიციის კომისარო; რომელმაც ჩამოართვა ის საოლქო სასამართლოს, აცოდა დვილა რამდენიმე თვეს და ბოლოს, გასულ ზაფხულზე, ვადასცა ხარკოვის «უზენაეს» (ე. ი. სავანებო) სასამართლოს. აქ საქმის გარჩევა, ცნობილი წესებით, მოსალოდნელია ამ მოკლე ხანში.

ასე, ორი წელიწადი აცოდა დვილეს და აჟიანურთ კაპიტონ ანჯაფარიძის საქმე, რომ პროვოკაციის საშუალებით მოეხათ მისთვის ჯაშუშობის კუდი ჩვენ პარტიასთან დაკავშირებით. რა არ იღონა გეგეუმ ინკვიზიცია, ტუსაღებისთვის პროვოკატორების მიჩნა ყალბი ჩვენებების გამოტყუვის მიზნით, დატუსაღებულ «მოწმებისათვის» ძალით ხელის მოწერინება გეგეუს მიერ დაწერილ «ჩვენებაზე» და სხვ. როცა ყველა ამისგან არაფერი გამოვიდა, პროვოკატორი გოგორიშვილი კიდევ ერთის თანხლებით გეგეუმ გაგზავნა პოლონეთის «საბუთების» საშოვნათ. მაგრამ ესეც უშედეგო გამოდგა. შემდეგ, გეგეუ გზავნის თავის ავენტს საქართველოში ჩაგის გამოძიებლის თანხლებით, ესეც უნაყოფოთ. ჯაშუშობისათვის ვერავითარი «საბუთი» ვერ მოიპოვა გეგეუმ გარდა... გიორგი მაზნიაშვილის და კოწია სულაქველიძის «მოწმობისა», რომელიც ამ გვაშთა სასახლოდ საქმეში ყოფილა დართული!

დარჩა ერთად ერთი გამოსავალი: საქმის «უზენაეს» სასამართლოსთვის, ე. ი. იმავე გეგეუსთვის გადაცემა. ვნახოთ, რას მოგვიტანს ეს «სასამართლო».

მსხვერპლნი კი, ანჯაფარიძე და გოგლიჩიძე, ნელნელა იღუპებიან წვალციდან. სინესტის, უპაერობის, უქმელობის და სიცოცხლის წყალობით. ანჯაფარიძეს ჭლეტთან ერთად ბრმა წელის ანთებაც გაუჩნდა. მიუხედავად ექიმების დასკვნისა, რომ მისთვის აუცილებელია ოპერაცია, ის არ გადაიყვანეს საავტომობილოში, სანამ უქიდურგათ არ დასუსტდა, ოპერაციას კი გეგუმ საზოგადოთ უარი უთხრა...

მეგობრივი მემკვიდრეობის შესახებ.

ქენევაში არსებულ საქართველოს დამხმარე ინტერნაციონალურ კომიტეტმა ტრადიციით გაიხადა თითქმის ყოველ გაზაფხულზე ერთ-ერთი ქართველი პოლიტიკური მოღვაწის მოწვევა ერთა ლიგის სადგომ ქალაქში. 1924 წელში მიიწვიეს განსვენებული კარლო ჩხეიძე. მის გამოსვლებს სახალხო მიტინგზე თუ სხვაგან აუარებელი ხალხი დაესწრო და ყველა წრეები დიდის აღტაცებით შეხვდა მას. «ბრძოლაში» მოთხოვნილი იყო თუ რა ღრმა თანაგრძობით და ზეიმით მიიღეს 1925 წელს იმავე ქენევაში ნოე ყორღინია, რომორც პრესამ, აგრეთვე ადგილობრივმა და ინტერნაციონალურმა წრეებმა.

ამ წლის მაისისათვის მიწვეული იყო ქენევაში ევგენი გეგუქორი. კომიტეტის მიერ შედგენილ პროგრამით ამხ. გეგუქორს უნდა წაეკითხა სახალხო ლექცია უნივერსიტეტის დარბაზში; სიტყვა უნდა წარმოეთქვა საქათველოს ბედის შესახებ აგრეთვე რექტორის ვილიამ რაპარს. ე. გეგუქორი გულწრფელი სიმპატიით და პატივისცემით მიიღო ქენევის მთელმა პრესამ, საქ. დამხმარე კომიტეტმა და სხვა და სხვა საზოგადოებრივმა წრეებმა. რექტორმა რაპარმა მოიწვია სპეციალურათ სტუდენტთა კრება, რასაც აუარებელი ახალგაზრდობა დაესწრო. ე. გეგუქორის სიტყვას დიდის აღტაცებით შეხვდა მთელი აუდიტორია. თავის მშვენიერ სიტყვაში რექტორმა უთხრა, სხვათა შორის, მას: «თქვენი სახელი მომხიბლავი ყოფილა: არასოდეს ამოდენა სტუდენტობას არ მოუყრია თავი ამ დარბაზში და არასოდეს ახალგაზრდები-ასე კმაყოფილი არ ყოფილან ორატორით»-ო. ამხ. გეგუქორის ჩამოსვლა შეიქნა ნამდვილი და აღტაცებული მანიფესტაცია საქართველოს ხალხის და ქართული საქმის სასარგებლოთ, რასაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა მიეცა იმ გარემოების გამო, რომ ქენევაში მაშინ იმყოფებოდა საბჭოების დელეგაცია ეკონომიურ კონფერენციაზე, რომელსაც ქენევის პოლიცია არაჩვეულებრივი ზომებით იცავდა ხალხის სიძულვილის და აღშფოთებისაგან. პოლიცია შიშობდა, რომ ე. გეგუქორის საჯარო გამოსვლა გადაიქცეოდა მრისხანე სახალხო პოლიტიკურ მანიფესტაციათ ქენევაში მყოფ რუს-ბოლშევიკების წინააღმდეგ და, ალბათ, პოლიტიკურ უსიამოვნებებს და დიპლომატიურ გართულებებს შიშით უნივერსიტეტში დანიშნული საჯარო ლექცია აკრძალულ იქნა. იქვი არაა ჩვენი ქვეყნის დღევანდელი ბატონ-პატრონი მონდომებენ ამ აკრძალვის გამოყენებას ქართული საქმის წინააღმდეგ. მარა ვინც ცოტათი მანც გაცნობილია იმ მტრულ განწყობილებას, რომელიც შვეიცარიის ხალხში არსებობს სოვეტებისადმი, და აგრეთვე იმ დიპლომატიურ დავიდარებას, რომელიც საჭირო იყო რომ რუსეთის დელეგატები კონფერენციაზე მისულიყვნენ, ადვილად გაიგებს, თუ რა მოსახრებებმა უქარნახა ქენევის პოლიციას მისი გადაწყვეტილება.

ლექციის აკრძალვამ ცხარე და საერთო პროტესტი გამოიწვია შვეიცარიის მთელს საზოგადოებრივ აზრში. აქ, საქართველოსადმი სიმპატიასი, გაერთიანდა მემარჯვენე და მემარცხენე პრესა, სოციალისტები და კონსერვატორები. «ჩვენ გვრცხვენია როგორც შვეიცარიელებს და როგორც ქენეველებს»-ო-სწერდა ერთი კონსერვატიული გაზეთი.—ამ შემთხვევაში ჩვენ უფროდებით კონსერვატიული გაზეთის გულისწყრომას, უპასუხებდა სოციალისტური ორგანო. უნდა ითქვას, რომ ამ უქანსკნელი წლის განმავლობაში ქენევის პოლიციამ რამდენიმე შვეიცარიელ მოღვაწეს უთხრა უარი საჯარო გამოსვლაზე (მაგ. დეპუტატ ნიკოლს). მაგრამ ამას არავითარი საზოგადოებრივი პროტესტი არ გამოუწვევია. და თუ იმავე ზომას ე. გეგუქორის მიმართ ასეთი ერთსულღვანი პროტესტი მოჰყვა, ეს იმიტომ, რომ შვეიცარიის ყველა წრეებში ღრმა და წაუშლელია სიმპატია ჩვენი ერისა და მისი საქმისადმი. საერთაშორისო კომიტეტის მიერ მოწყობილი «საპროპაგანდო კვირა» ერთის მაგიერად ორ კვირასზე მეტი გაგრძელდა. ქენევის პარლამენტში კი დეპუტატმა შაპიუნამ ლექციის აკრძალ-

საქართველო
საქართველო

ვის ბაშო საქართველოს შესახებ წარმოსთქვა ვრცელი და მშვენიერი სიტყვებით და თანაგრძობით მოისმინეს დეპუტატებმა და მთავრობის წევრებმა. მან დაახასიათა ჩვენი ერის ბედი. საქართველოში გამეფებული ოკუპაცია და დასძინა—დაუშვებელია ამის შესახებ ლაპარაკის შეზღუდვა: ეს ეწინააღმდეგება მთელს ჩვენს წარსულს, ყველაფერს, რითაც ჩვენ ვამაყობთ»-ო.

აქრძალული ღეჭკია ცალკე ბროშურათ იქნა გამოცემული ე. გეგეჭკორის სურათით და საერთაშორისო კომიტეტის თავმჯდომარის, ჟან მარტენის, წინასიტყვაობით. ქემეკელი.

ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ბ ა უ ც ხ ო ე თ შ ი .

26 მაისის წლისთავი ევროპის სხვადასხვა ქალაქებში გადახდილ იქნა წელს განსაკუთრებული ზემოთ და უცხოელების დიდი მონაწილეობით.

პ ა რ ი ზ შ ი «უმადლეს სოციალურ სკოლის» დარბაზი გაუქმდელი იყო ხალხით, დაესწრენ მრავალი ფრანგები, აგრეთვე ჩვენი მეზობლები. კოლონიის თავმჯდომარის ბ-ნ ვ. ლამბაშიძის შესავალი სიტყვის და დ. შარაშიძის მცირე მოხსენების შემდეგ განმარტა კონცერტი და დეკლამაცია.

პ რ ა დ ის ქართველობამ 26 მაისის დღესასწაული გადაიხადა წელს საკუთარ ბინაზე, რესტორან კოლხიდის დარბაზში. საზეიმო სხდომას ჩებთა მრავალი მოღვაწე დაესწრენ. თავმჯდომარეობა იკისრა ჩეხოსლოვაკიის სენატის ვიცე-პრეზიდენტმა სოფუკუშმა, რომელმაც მშვენიერი, გრძობიერი და იმედიანი სიტყვა უძღვნა ჩვენს ეროვნულ დღეს.

პ ა ლ ო ნ ე თ შ ი 26 მაისი წელს ნამდვილი ქართული დღე გახდა მთელს რესპუბლიკაში. დილით რადიომ ამცნო რესპუბლიკის ყველა კუთხეებს, რომ 26 მაისი არის საქართველოს ეროვნულ თავისუფლების დღე, შემდეგ მთელი პოლონეთის გასაგონათ გადაცემულ იქნა «საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტი». ვარშავის ყველა გაზეთებმა მრავალი წერილები უძღვნეს ჩვენი დამოუკიდებლობის დღეს, ხლო ერთმა გამოცემამ ყველა თავისი ფურცლები ამ დღისათვის საქართველოს საკითხს დაუთმო. ვარშავაში საზეიმო სხდომას დაესწრო მრავალი გამოჩენილი მოღვაწე პოლონეთისა.

კ ა რ ლ ო ჩ ხ ე ი ძ ი ს გ ა რ დ ა ც ვ ა ლ ე ბ ი ს წ ლ ი ს თ ა ვ ი . კარლოს გარდაცვალების წლისთავის აღსანიშნავათ კვირას, 12 ივნისს, პერლაშენის სასაფლაოზე შეიკრიბა პარიზის ქართველობა. საფლაო შეიმკო დამსწრეთა მათგან მოტანილ ცოცხალი ყვავილებით. სამოქალაქო პანაშვიდი დასრულდა ვლ. მგელაძის გრძობიარე სიტყვით.

«ახალგაზდა სოციალ-დემოკრატი». გამოვიდა ამ სამი კვირის წინათ «ახალგაზდა სოციალ-დემოკრატი», პირველი რვეული, საქ-ს ახალგაზდა მარქსისტთა ორგანიზაციის მიერ გამოცემული. კრებულში მოთავსებულია წერილები მ. ხუნდაძის, შ. ბერიშვილის, ი. კ-ს, ალ. ლორდელის და სხ. რეზორც შინაარსის, აგრეთვე ლიტერატურული მხრით «რვეული» მშვენიერ შთაბეჭდილებას ახდენს. მსურვალეთ მივესალმებით ჩვენს ახალგაზდა მოძმეთა ორგანოს და გამოვსთქვამთ იმედს, რომ გამოცემა გაგრძელებოლ იქნება.

ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს ს ა ე ლ ჩ ო ზ ა გ ა ნ .

საქართველოს საელჩო გვთხოვს მოვათავსოთ შემდეგი: «საელჩომ გადასცა ბ. დიუგეს, «მოსკოვი და წამებული საქართველო»-ს ავტორს, მხოლოდ ლიტერატურა ჩვენ საკითხზე, უცხოეთში გამოცემული. ბ. დიუგეს არ უთხოვია მთავრობის არქივის გაცნობა და არც საელჩოს შეეძლო მისი მიწოდება. ბ. დიუგეს თხოვნით, აკ. ჩხენკელმა წაიკითხა მისი ხელთაწერი და შეიტანა ფაქტიური შესწორებანი. რა უშეგება მის შესავალს, ან კიდევ ბ. სტოქსის წინასიტყვაობას, ბ. დიუგეს არ გადაუცია ესენი წასაკითხათ აკ. ჩხენკელისათვის და უკანასკნელი გაეცნო მათ წიგნის გამოხელის შემდეგ».

Rédaction et Administration:

M-r. D. Charachidsé.

Le Gérant: G. - A. Bernard.

8, Cité Rondelet, Montrouge (Seine)

Imprimerie A. Lejeune 95, Grande Rue. Arpajon (S. et. O.)